

10812

চাহবাগিচাৰ অসমীয়া

২০০৭

অসম সাহিত্য সভা

৯৯(মা)

চাহ বাগিচাৰ অঙ্গমীয়া

শ্রীমোক্ষপ থাউণ্ড

অসম সাহিত্য সভা

CHAH BAGICHAR ASAMIYA, written by Golap Khound and
published by Hariprasad Neog, General Secretary, Asam
Sahitya Sabha, Chandra Kanta Handique Bhawan, Jorhat 1967.

প্ৰকাশক :

শ্ৰীহৰি প্ৰসাদ নেওগ

প্ৰধান সম্পাদক, অসম সাহিত্য সভা,
যোৰহাট।

প্ৰথম প্ৰকাশ

ডিচেম্বৰ ১৯৬৭

১৯ (পা)

বেটুপাতৰ ছবি

অসম চৰকাৰৰ প্ৰচাৰ বিভাগৰ সৌজত।

ছপাশাল :

ভাৰতী প্ৰেছ, তৰাজান

যোৰহাট।

10812

লেখকৰ নিজা কথা

১৯৫৯ চনত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ত থকাৰ কালছোৱাত আমাৰ
একেটা হোষ্টেলত থকা চতিয়াৰ মোৰ বন্ধু শ্ৰীফটিক হাজৰিকাই
(এতিয়া দৰং জিলাৰ বিশ্বনাথ কলেজত বাজনীতি বিজ্ঞান শাখাৰ
অধ্যাপক) চাহ বাগিচাৰ বন্ধুৱা সকল যে অসমীয়া বাইজৰ একাংশ,
সেই সম্পৰ্কে দীঘলীয়া আলোচনা চলাইছিল আৰু তেওঁলোকক
‘বাগানী অসমীয়া’ নামকৰণে অভিহিত কৰিব লাগে বুলি মত প্ৰকাশ
কৰি ‘নতুন অসমীয়া’ কাকতত পত্ৰ লিখিছিল। কাকতৰ পাতত
এই আলোচনা ভালেদিন চলিছিল আৰু পদ্মশ্ৰী নলিণীবালা দেৱীকে
আদিকৰি বহুত বিশিষ্ট লোকে নিজৰ অভিমত ব্যক্ত কৰিছিল।
তেতিয়াই মইও ‘সংস্কৃতিৰ ৰূপান্তৰ’ নামকৰণ দি কিছু কথা লিখি-
ছিলো, যি কথা সম্প্ৰতি এই পুথিৰ ভূমিকাত সন্নিবেশ কৰা হৈছে।
বন্ধুবৰ হাজৰিকাৰ প্ৰতি মই শলাগ জনাইছো।

মই নিজেও চাহ বাগিচাতে জন্মলাভ কৰিছো, তেওঁলোকৰ
সমাজৰ লগত ঘনিষ্ঠ সম্বন্ধ ৰক্ষা কৰাৰ সৌভাগ্যও মোৰ হৈছে
আৰু তেওঁলোকৰ নতুন পুৰুষৰ মাজত থাকি শিক্ষা আৰু সংস্কাৰৰ
বাবে নিজৰ সীমিত অভিজ্ঞতাবে যি পাৰো, কৰিবলৈ চেষ্টা কৰি
আছো। অৱশ্যে আমাৰ কাম যে ‘সাগৰত এক বিন্দু মাথোন জল’
এই কথা সম্যক ভাবেই বুজোঁ। এই ক্ষেত্ৰত মোৰ প্ৰেৰণাৰ থল
মোৰ বন্ধু শ্ৰীছত্ৰগোপাল কৰ্মকাৰ বি, এ, দেৱ (বৰ্তমান অসম
চৰকাৰৰ শ্ৰমদপ্তৰৰ উপমন্ত্ৰী)। আজি সেই দেখিয়েই তেওঁৰ প্ৰতি
মোৰ কৃতজ্ঞতা জনোৱাৰ ইচ্ছা সমুপস্থিত। ইয়াৰ উপৰিও সংগ্ৰহ
কাৰ্য্য, পাণ্ডুলিপি আদি বিভিন্ন কাৰ্য্যত অনেক লোক আৰু মোৰ

প্ৰিয় ছাত্ৰ-ছাত্ৰী বৃন্দই (আটায়ে মজুতৰ সম্প্ৰদায়ৰ) মোক সহায় কৰিছে। আটাইখিনিৰ নাম মনত নাই যদিও এইখিনিতে শ্ৰীৰবীন্দ্ৰনাথ গাজলু, শ্ৰীমতী বাজু গাজলু, শ্ৰীমতী মিনাৱতী গাজলু, শ্ৰীমান দেৱেন্দ্ৰ নাথ গাজলু, শ্ৰীমান কৃষ্ণপ্ৰসাদ লোহাৰ, শ্ৰীমান কমলা প্ৰসাদ নাপিত আদিৰ নাম উল্লেখ কৰিছোঁ। আটাইখিনিলৈ মোৰ কৃতজ্ঞতা বৈছে।

অসম সাহিত্য সভাৰ সাধাৰণ সম্পাদক অধ্যক্ষ হৰিপ্ৰসাদ নেওগৰ বিষয়ে মই মাত্ৰ এটা কথাই লিখিব খুজিছোঁ, যে অসম সাহিত্য সভাৰ দৰে এই মহান জাতীয় অনুষ্ঠানত তেখেতেই মজুতৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতিৰ বিষয়ক সাহিত্য সভাৰ কাৰ্য্য-সূচীৰ অন্তৰ্গত স্থান দিলে। পুথিখনি প্ৰকাশৰ দায়িত্ব লোৱাৰ বাবে অসম সাহিত্য সভাৰ ওচৰত আৰু ব্যক্তিগত ভাবে শ্ৰীনেওগৰ কাষত মই ঋণী হৈ বুলোঁ।

৫ - ১ - ৬৮

শ্ৰীগোলাপ খাউণ্ড।
বজাবাৰী, (বোকাখাট)।

প্ৰধান সম্পাদকৰ নিবেদন

‘চাহ বাগিচাৰ অসমীয়া’ অসমীয়া শীৰ্ষক পুথিখনি এই বছৰ অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰচাৰ বিভাগৰ সৌজন্যত বাইজৰ আগলৈ আগবঢ়োৱা হ’ল। যোৱা বছৰ সভাৰ প্ৰচাৰ বিভাগৰ পৰা চাহ বাগিচাৰ মজুতৰসকলৰ মাজত প্ৰচলিত লোক কাহিনীৰ এটি সংকলন “সেউজী পাতৰ মাজে মাজে” প্ৰকাশ পাইছিল। এইবাৰ এই ক্ষেত্ৰত মাত্ৰ চাহ বহুৱাৰ সাংস্কৃতিক দিশটোৰ লগত সৰ্বসাধাৰণ পাঠক সমাজৰ লগত চোবতে পৰিচয় কৰাৰ কাৰণে এটি চেষ্টা চলোৱা হৈছে। আমাৰ উদীয়মান সাহিত্যিক বন্ধু শ্ৰীগোলাপ খাউণ্ডে এই বিষয়ে বহুত দিনৰ পৰা অধ্যয়ন কৰিছে। শ্ৰীখাউণ্ডক এই কাৰ্য্যত গুৰিবে পৰা সহায় কৰিছিল বোকাখাট পুৰতী সাহিত্য সভাৰ একালৰ সম্পাদক শ্ৰীছত্ৰগোপাল কৰ্মকাৰ (বৰ্তমান অসম চৰকাৰৰ বহুৱা দপ্তৰৰ উপমন্ত্ৰী) ডাঙৰীয়াই। শ্ৰীকৰ্মকাৰে এই বিষয়টো লৈ বহুদিনৰ পৰা আমাৰ লগত যোগাযোগ কৰিও আছিল। মুঠতে এই পুস্তিকা খনৰ অনুবালত শ্ৰীকৰ্মকাৰৰ প্ৰেৰণাই ঘাই উৎস। আমাৰ প্ৰচাৰ সমিতিৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি পুথিখনৰ পাণ্ডুলিপি ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শ্ৰীহৰেণ ভূমিজ এম এছ-চি আৰু অসম সাহিত্য সভাৰ কাৰ্য্যনিৰ্বাহক সমিতিৰ সদস্য উদীয়মান লেখক শ্ৰীনাৰায়ণ ঘাটোৱাৰক দেখুওৱা হয়। তেখেত সকলৰ পৰা পোৱা পৰামৰ্শৰ বাবে আমি কৃতজ্ঞ।

অসম সাহিত্য সভাই প্ৰচাৰ বিভাগৰ যোগেদি এনে ধৰণৰ প্ৰচাৰ মূলক সাহিত্য প্ৰকাশৰ আঁচনি হাতত লৈছে। আমাৰ ভিতৰুৱা অঞ্চল আৰু চাহ বাগিচাৰ লোক সমষ্টিৰ লগত আমাৰ

পারস্পরিক ভাৱ বিনিময়ৰ বাবে মানসিক ভাবে আমি প্ৰস্তুত হোৱাৰ সময়ত অসমলৈ চাহ বাগিচাত কাম কৰিবলৈ অহা সকলক আমি অনা-অসমীয়া বুলি ভাবিবৰ কি কাৰণ থাকিব পাৰে ? এই দেশ এই মাটিৰ লগত তেওঁলোকৰ আজি নিবিড় সম্পৰ্ক । গতিকে চাহ বনুৱা সকলৰ কৃষ্টি অসমীয়াৰ কৃষ্টি বুলি সৱটি সকলোকে এক অসমীয়া সত্তাৰ মাজত ঠাই দিব লাগিব নিশ্চয় । অসম সাহিত্য সভাৰ এই প্ৰচেষ্টাত সেয়েহে আমি সদৌ সুধী সমাজৰ সাদৰ সহযোগ কামনা কৰিছো ।

আমাৰ প্ৰচাৰ সমিতিৰ অৱ্যতম সদস্য অধ্যাপক লীলা গগৈ শ্ৰীদেৱ প্ৰসাদ বৰুৱা, আৰু প্ৰচাৰ সচিব অধ্যাপক নগেন শইকীয়াই তৎপৰতাবে সকলোখিনি কাম সম্পন্ন কৰাত সহায় কৰিছে । ইয়াৰ উপৰিও “ভাৰতী প্ৰেছ”ৰ পৰিচালক শ্ৰীব্ৰজেন ফুকনে লবালবিকৈ পুথিখনিৰ ছপাৰ কাম সম্পূৰ্ণ কৰিছে । সকলোলৈকে আমি কৃতজ্ঞতা জনাইছো ।

চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন,

যোৰহাট— ১

৩১ - ১২ - ৬৭

শ্ৰীহৰিপ্ৰসাদ নেওগ,

প্ৰধান সম্পাদক ।

অসম সাহিত্য সভা ।

—০০—

ভূমিকা

অসমৰ চাহ বাগিচা সমূহৰ কথাই কব খুজিছো । দেশৰ বুকুতে থাকি এই অংশটো আনুভূতিক ভাবে আমাৰ মনত যেন এক বিচ্ছিন্ন উপনিবেশ । অসমৰ জাতীয় জীৱনত সোঁ তাহানিলৈকে চাহ বাগিচাৰ অৱস্থিতিয়ে কোনো প্ৰভাৱেই যেন বিস্তাৰ কৰিব পৰা নাছিল । চাহ বাগিচা সমূহত সাধাৰণতে তিনি শ্ৰেণীৰ মানুহ আছিল । ইউৰোপীয়-সকল, অসম আৰু বঙ্গদেশৰ অল্প শিক্ষিত কৰ্মচাৰীসকল আৰু চাহ বনুৱাসকল । এই শ্ৰেণী তিনিটাও আছিল পৰস্পৰ হৃদয়ৰ সম্পৰ্ক বহিত একোখন বাগিচাত ইউৰোপীয় মেনেজাৰ সকলে তেওঁলোকৰ বাস-স্থান বাকী সকলো শ্ৰেণীৰ লোকৰ দৃষ্টিৰ বহিৰ্ভূতত বাখি বিচ্ছিন্ন উপনিবেশৰ সেই আদৰ্শকে জীয়াই বাখিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল বুলিলেও বঢ়াই কোৱা নহয় । তেওঁলোকে কৰ্মচাৰী সমূহক শাসনৰ বিভিন্ন কৌশল প্ৰয়োগ কৰি সমূহ চাহ বনুৱাৰ লগত হাৰ্দিক সম্পৰ্ক স্থাপন কৰাৰ পৰা বিৰত বাখিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল । যাৰ ফলত অধিক ভাগ কৰ্মচাৰীয়েই কোম্পানীৰ বেতন লৈ কাম কৰি যোৱা যন্ত্ৰ বিশেষত পৰিণত হৈছিল । বাগিচাত কাম কৰা লোকৰ অতি কম সংখ্যকেহে দেশৰ প্ৰতি জাতীয় গঠন মূলক দৃষ্টি ভঙ্গীৰে চিন্তা কৰিব পাৰিছিল ।

পেৰিচ, টাহিটি নাইবা খিলং পাহাৰৰ যিদৰে বিশেষ এটা ৰূপ চিনি পোৱা দল এটা পৃথিৱীত আছে, ঠিক সেইদৰেই চাহ বাগিচাক চিনিপোৱা এটা দলো আছে বুলি কলেহে সঁচা কোৱা হব । ইয়াৰ মূলতে হয়তো ইংলণ্ডৰ পৰা অহা ডেকা মেনেজাৰ সকলৰ আদৰ্শ । চাহ বাগিচা বুলি কলে বহুতৰ মনলৈ আহে সেউজীয়া ‘এটি কলি, দুটি পাত’ আৰু ৰূপহী বনুৱা গাভৰু । চাহ

বাগিচাৰ ছবি সেয়েহে হয়তো আমাৰ এভাগৰ বাবে ধূসৰ আৰু আন ভাগৰ বাবে কৌতূহল পূৰ্ণ ! এসময়ত চাহ বাগিচাৰ জীৱনক বিষয় বস্তুলৈ লিখা সাহিত্য সমূহেও আমাৰ এই প্ৰকাৰ ধাৰণা অব্যাহত থকাত ইন্ধন যোগাইছিল।

অসমৰ গ্ৰাম্য সমাজৰ লোকৰ বাবে চাহ বাগিচাৰ বহুৱা যেন এক চতুৰ্থ সংহতিৰ সেরকীয়া। বক্ষণশীল সমাজে এই কাৰণতে আনুভূতিক মিলন বচনা কৰিবলৈ সমৰ্থ হ'ব পৰা নাছিল। অৱশ্যে মাত্ৰ নিৰ্দিষ্ট দিনৰ বাবে অনা 'গিৰিমিটিয়া' (On agreement basis) ব্যৱস্থা, ভাৰতৰ বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা অহা একাধিক জনজাতীয় সম্প্ৰদায় যি সকলৰ আগৰ পৰিচয় বৰ সহজ নথকাত এই আনুভূতিক বিচ্ছিন্নতাৰ সৃষ্টি হৈছিল। কুলীন অসমীয়া সমাজৰ অনুদাবতা, বক্ষণ-শীলতা আৰু গুচি বায়ুগ্ৰস্ততাইও বিপৰীত ধৰ্মী চুম্বকৰ কাম কৰিছিল।

সেই অন্ধকাৰ যুগ এতিয়া শেষ হৈ গৈছে। পূবেদি অহা মঙ্গোলসকল, পশ্চিমে অহা বঙাল (অৰ্থাৎ মুছলমান) সকল যি দৰে খিলঞ্জীয়া অসমৰ লগত স্থায়ীভাবে মিলিত হ'ল, ঠিক এই দৰেই শেহতীয়া এই পৰ্য্যায়তো যেন চাহ বহুৱাসকলো অসমৰ বায়ু পানী আৰু মাটিৰ লগত মিলি গ'ল। ৰূপান্তৰিত হৈ আহি থকা সংস্কৃতিৰ মজিয়াত এতিয়া তেওঁলোকেও নিজৰ ঠাই অধিকাৰ কৰি লৈছে নিজৰ শ্ৰম, প্ৰেম, চিন্তা আৰু নিজা সংস্কৃতিৰ অবিহনা আগবঢ়াই। অসমীয়া ভাষাৰো যেন এটা নতুন অঙ্গ (পাচত উল্লেখ কৰা হ'ব) সংযোজন হ'ল।

সংস্কৃতিৰ সাধক সকলৰ এতিয়া দায়িত্ব হ'ল : ৰূপান্তৰিত এই নতুন সংস্কৃতিৰ মূল্যায়ন কৰি দেশৰ শক্তি বৃদ্ধি কৰা। তেহে অসমৰ ভবিষ্যত পুৰুষে বৰ্তমান পুৰুষৰ দেশপ্ৰেম আৰু প্ৰতিভাৰ জয় গান গাব।

(২)

শ্ৰমিক আৰু মজদুৰ : এই শব্দ দুটাৰ সংজ্ঞা আন্তৰ্জাতিক অভিধানগত আৰু সাধাৰণ, কিন্তু মজদুৰ শব্দটো অসমৰ চাহ

বাগিচাত শাৰীৰিক শ্ৰম কৰা শ্ৰেণীটোৰ কাৰণে বৰ্তমান ব্যৱহাৰ কৰা দেখা গৈছে। আৰু যিহেতু তেওঁলোকক একালত সম্বোধন কৰা "কুলী" শব্দটোতকৈ 'মজদুৰ' শব্দটোৱে বেছি মৰ্যাদা দিছে বুলিয়েই তাক গ্ৰহণ কৰিছে, সেই বাবেই ই এটা বিশেষ স্বীকৃত ৰূপ লৈছে। বাগিচাৰ বহুৱাই এতিয়া নিজক মজদুৰ বুলি আনন্দেৰে পৰিচয় দিয়ে। কিন্তু লক্ষ্য কৰিবলগীয়া বিষয় হল, বহুদিনৰ আগতে বাগিচাৰ কাম এৰি যিসকলে গাৱঁতে বাস কৰিছে বা নিজৰ চুবুৰী বা বস্তি পাতি বাস কৰিছে তেওঁলোকক মজদুৰ বোলা নহয়। সাধাৰণ অসমীয়া ভাষাভাষী মানুহে অৱশ্যে এই দুই শ্ৰেণীৰ লোকক বঙালী বুলিয়েই অভিহিত কৰে।

এই "বঙালী" শব্দটোৰ ওপৰত কোনোৱেই গুৰুতৰ ভাৱে দৃষ্টিপাত কৰা নাই। আমি যাক প্ৰাক্তন চাহ বাগিচাৰ বহুৱা বোলো, তেওঁলোকক কিছুমানে নিজক "বঙালী" বুলি কয়। এই অভিধা বোধকৰো আমাৰ ব্যৱহাৰৰ পৰাই উৎপন্ন হৈ তেওঁলোকৰ মুখত ৰূপায়িত হৈছে। (আমি কোনো গুৰুত্ব নিদিয়া বঙালী শব্দটোৱে পিয়লৰ সময়ত কি মাৰাত্মক কাৰ্য্য কৰিছে, তাক উপলব্ধি কৰিবলৈ কাৰো বাকী নাই।) অথচ আমি যদি অল্প বিশ্লেষণ কৰি চাওঁ দেখিম যে, বঙালী শব্দটোৰ মূলগত - অৰ্থতকৈ ঐতিহাসিক অৰ্থটোৱেহে আমাৰ মনত বেছি প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে।

"বঙালী" তথা 'বঙাল' শব্দটো অসমত বৃটিছ যুগৰ পৰা নহয় ; তাৰো আগৰ আহোম, মোগল যুগৰ পৰাই ব্যৱহৃত হৈ আহিছে। অসমৰ পশ্চিম - দুৱাৰেদি যি দেশৰ মানুহেই অসমত সোমাইছে বিশেষকৈ শত্ৰু অথবা আক্ৰমণকাৰী ৰূপে, তেওঁ - লোককেই বঙাল বুলি অভিহিত কৰা হৈছে। আহোম যুগৰ আগতে আমি স্লেছ বা যবন শব্দৰ ব্যৱহাৰ পাইছিলো এই যবনেই কালক্ৰমে বঙালৰূপে পৰিগণিত হ'ল। (আৰু এতিয়া এক শ্ৰেণী স্বাৰ্থজড়িত লোকে বঙাল খেদা মানে অসমত থকা বঙ্গভাষী মানুহখিনিক

খেদাৰ যড়যন্ত্ৰৰ আন্দোলন বুলি জাহিৰ কৰিছিল যদিও ই প্রকৃততে মোগলৰ দৰে বিদেশী আক্ৰমণকাৰীৰ সৈতে যুঁজ কৰাবহে পৰিচয় দিয়া শব্দ। আমি জানো বৃটিছ সকলকো বগা বঙাল বুলি কোৱা নাছিলো? (অধিক কি, পশ্চিম বঙ্গৰ মানুহেই পূৰ্ববঙ্গলোকক উপহাস অৰ্থত “বঙ্গাল” বুলি কোৱা দেখা যায়। গতিকেই ক্ৰমে পিছলৈ আক্ৰমণকাৰী নহলেও (আৰু কেৱল বঙ্গদেশৰ পৰা অহাৰ কথাই নকওঁ) উৰিষ্যা, মধ্যপ্ৰদেশ, অন্ধ্ৰ, মাদ্ৰাজ আদিৰ পৰা আহি অসমৰ চাহ বাগিচাত কাম কৰা লোককো আমি বঙালী বুলি কবলৈ ললো।

দেশৰ সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক অৱস্থা দ্ৰুত পৰিবৰ্ত্তনৰ পথত, ‘অসমীয়া’ সংজ্ঞাও স্বাভাৱিকতে পৰিবৰ্ত্তন মুখী। গতিকেই আমাৰ জীৱনৰ দৈনন্দিন ব্যৱহাৰ আৰু দৃষ্টি-ভঙ্গী নতুন দিনৰ দাবীৰে শুদ্ধ কৰিব লাগিব। অৰ্থাৎ অসমত আকৌ হ’ব লাগিব সংস্কৃতিৰ ৰূপান্তৰ। গতিশীলতা আৰু সময় হ’ল সংস্কৃতিৰ ৰূপান্তৰৰ মূল তত্ত্ব। গতিশীলতা ব’ত, তাত ৰক্ষণশীলতাৰ স্থান দূৰত। প্ৰাচীন ঐতিহ্যৰ পৃষ্ঠ ভূমিত থিয় হৈ যুগৰ নতুন চিন্তাৰ আলীৰ্বাদেৰে পৰিবৰ্ত্তন লাভ কৰে দেশৰ সাংস্কৃতিক অব-য়বে আৰু এই পৰিবৰ্ত্তিত অবয়ব সময়ৰ অৰুণবাগেৰে সমুজ্জল। কেৱল ৰাজনীতিতেই নহয়, আমাৰ সামাজিক জীৱনৰ ভিত্তিতো গণতন্ত্ৰক উপযুক্ত স্থান দিব লাগিব। তেতিয়াহে জন্ম হ’ব বিভিন্ন ৰীতি-নীতি আৰু চিন্তাধাৰাৰ সময়ৰ

বৰ্ত্তমান অসমৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্যৰ বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ সোঁত বড়ো, কছাৰী; আহোম, দেউৰী আদি বিভিন্ন গোষ্ঠীৰ ৰীতি-নীতি, আচাৰ ভাষা আদিৰ নিজস্ব আৰু স্বতন্ত্ৰ সংস্কৃতিৰ উপনদীৰ অব-দানেৰে সমৃদ্ধ। কিন্তু অব্যাহিকা এক অসম। সেই বাবে ইয়াৰ এটা সন্মানীয় সামগ্ৰিকতা আছে। তাৰ পিছত মোগল যুগত বঙাল ৰূপে অহা মুছলমানসকলো আৰু বঙাল হৈ নাথাকিল কাৰণ এই সামগ্ৰিক ৰূপৰ প্ৰতি তেওঁলোকে সন্মান দেখুৱালে, ব্ৰহ্মপুত্ৰ

নিজৰ নৈ বুলি তাৰ পানী খালে। তেন্তে আমি এই কথা ধাৰণা লব নোৱাৰোনে যে বৰ্ত্তমান অসমৰ যি সাংস্কৃতিক পটভূমি তাৰ নিটোলতাৰ বাবে চাহবুৰা সম্প্ৰদায়ৰ লোকবোৰে অবদান স্বীকাৰ কৰি লোৱাহে আমাৰ সমুচিত কাম হ’ব। যি মুহূৰ্ত্ততে তেওঁলোকে অসম তেওঁলোকৰ দেশ, ব্ৰহ্মপুত্ৰ তেওঁলোকৰ নৈ অসমীয়া সংস্কৃ-তিৰ সামগ্ৰিকতাতেই তেওঁলোকৰ সন্মান বুলি ভাবিব, সেই মুহূৰ্ত্তৰ পৰাই তেওঁলোক আৰু ‘বঙালী’ নহয়। সেয়ে সময় নহয় জানো?

সেয়ে সময়। এই সময় মিশ্ৰণৰ দৰে নহয়, ৰাসায়নিক মিলনৰ দৰে। মিলনৰ কাৰণে মৌলিক পদাৰ্থসমূহ যিদৰে বিশেষ অনুপাত আৰু গুণৰ প্ৰয়োজন ৰূপান্তৰমুখী সাংস্কৃতিক সময়ৰ বাবেও সেইদৰে কিছুমান গুণৰ প্ৰয়োজন আৰু সেয়েই হৈছে পৰস্পৰ বৈশিষ্ট্যৰ প্ৰতি সন্মান প্ৰদৰ্শন আৰু ছয়োৰো একাত্মবোধৰ পথত যিখিনি বৈজ্ঞানিক আৰু ঐতিহাসিক অন্তৰায়, তাৰ দূৰীকৰণ। ইয়াক কৰিব পৰা যাব দেশৰ প্ৰতি সকলোৰে মনত এক মঙ্গলকামী চিন্তাধাৰাৰ জন্ম দি, যিটো হৈ উঠিব উপযুক্ত শিক্ষা, সামাজিক উন্নয়ন আৰু অৰ্থনৈতিক সমতাৰ দ্বাৰা।

অসমত থকা চাহ বাগিচাৰ বহুৱাৰ এই বিৰাট গোষ্ঠীটোৰ কিছুমান লক্ষ্য কৰিবলগীয়া কথা আছে। যিহেতু অৰ্থনৈতিক আদি বাস্তৱ কাৰণত তেওঁলোক নিজৰ দেশলৈ উভটি নাযায়, সেই বাবেই অসমতে তেওঁলোকে স্থায়ী বসবাস কৰিছে। যিহেতু তেওঁ-লোক ভাৰতৰ অনেক প্ৰদেশৰ পৰা আহি “চাহ বাগিচাৰ বহুৱা” বুলি এটা নতুন গোষ্ঠী তৈয়াৰ কৰিছে। সেই বাবেই মাতৃভাষা বা দোৱানৰ সমস্যা লৈ তেওঁলোকে কন্দলৰ সৃষ্টি কৰা নাই। আৰু সম্প্ৰতি তেওঁলোকে যি এটা মিশ্ৰিত ভাষা (প্ৰাকান্তৰত উদাহৰণ দিয়া হৈছে।) ব্যৱহাৰ কৰে তাক শুদ্ধ অসমীয়া ভাষাৰ পৰিপূৰ্ণ ৰূপৰ এটা প্ৰাথমিক স্তৰ বুলি লব পাৰি, যাক চাহ বাগিচাৰ এলেকাত চলা অসমীয়া ভাষা বুলি গ্ৰহণ কৰিব লাগে।

স্বকীয় বৈশিষ্ট্যৰ গৌৰৱেৰে অসম উজ্জল : এই কথা নোদো-
হাৰিলেও চলে। বহু পুৰণি যুগৰ কথা বাদ দিলেও পঞ্চদশ
শতিকাৰ পৰাই মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰ দেৱৰ প্ৰৱৰ্ত্তিত গণতান্ত্ৰিক আৰু
সকলো সম্প্ৰদায়কে সমান আদৰ কৰি সৱটি লোৱা ধৰ্ম্মভাৱ, জীৱ-
নক পূৰ্ণতাৰ সোৱাদ দিয়া ভাষা সাহিত্য সংস্কৃতিৰ অৱদান আদিয়ে
অসমৰ পৰিচয় আজিও উচ্ছতৰ কৰি ৰাখিছে। নতুন সংস্কৃতিৰ পূজাৰী
সকলে যদি এতিয়া তেৰাসকলৰ আদৰ্শত কায়মনোবাক্যে উদ্বুদ্ধ হৈ
সেই মতে কাম কৰিবলৈ লয়, তেহে দেশ আৰু জাতিৰ মঙ্গল হ'ব।

অসমৰ চাহবুৱা সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলক অসমীয়া জাতীয়-
তাৰ অনুভূতি আৰু সামাজিক মিলনৰ দোলেৰে বান্ধ খুৱাবলৈ
আজিৰ পুৰুষে কি কাম কৰা উচিত, এই সম্পৰ্কে আমি বিভিন্ন
সময়ত বিভিন্ন লোকৰ লগত আলোচনাত প্ৰবৃত্ত হৈ আছোঁ। অসম
সাহিত্য সভাৰ বৰ্ত্তমান সভাপতি আৰু সুদীৰ্ঘকাল অসমৰ চাহ
বাগিচাত উচ্চপৰ্য্যায়ৰ চাকৰি কৰাৰ লগতে তেওঁলোকক অসমীয়া
সংস্কৃতিৰ সোৱাদ দিবলৈ অহৰহ চেষ্টা কৰি অহা শ্ৰদ্ধাপদ শ্ৰীনকুল
চন্দ্ৰ ভূঞাদেৱৰ লগতো পত্ৰেৰে আদান প্ৰদান কৰাৰ সৌভাগ্য
ঘটিছিল। এই প্ৰসঙ্গতে তেখেতৰ আমালৈ দিয়া পত্ৰৰ অংশ
বিশেষ উদ্ধৃত কৰিলো।

.....“কিন্তু তেওঁবিলাকক প্ৰাণেৰে অসমীয়া জাতীয়
ভাব লবলৈ আজিলৈকে কোনোও একো কৰা নাই। আচৰিত
নহয়, এদিন তেওঁবিলাকে আঁতৰি থাকিবলৈ বিচাৰিব পাৰে।
তেওঁবিলাকক আমাৰ বুকুত লবলৈ মই ব্যক্তিগত ভাবে কব খোজোঁ,
তেওঁ বিলাকক আমাৰ নামৰ সোৱাদ, গায়ন বায়নৰ সোৱাদ আৰু
ভাওনাৰ সোৱাদ দিব পাৰিব লাগিব। অন্ততঃ কেচা মাহ প্ৰসাদ
একেলগে খোৱাৰ ব্যৱস্থা হব লাগিব। শিক্ষিত উদাৰ ভাৱৰ
গোসাঁই এজন বা দুজনক লৈ বাগিচাৰ বহুৱাক শৰণ দি সেই

কেইজনকে বাগিচাখনত মেধি, পাছনি পাতি মহাপুৰুষীয়া উদাৰ
বাণী প্ৰচাৰ কৰিবলৈ নিয়োগ কৰিব লাগে। বহুৱা সমাজত নাম গায়ন-
বায়ন, ভাওনা চলাব পাৰিলে লগতে আমি উদাৰ হৈ সেইবিলাকত যোগ
দিলে বহুৱা সকলৰ মন অসমৰ সংস্কৃতিলৈ ঢাল খাব। এই উদ্দেশ্যে
লাগে আমাক এদল সমাজ সেৱী চৰিত্ৰবান ডেকা আৰু গোসাঁই।”

শ্ৰদ্ধেয় ভূঞা ডাঙৰীয়াৰ দৃষ্টি ভঙ্গী সম্পৰ্কে আমি একো
আলোচনা নকৰি সমূহ পণ্ডিত আৰু সেৱক ৰাইজৰ চিন্তা আৰু
আলোচনাৰ বাবে আগবঢ়াই থলো। সমাজৰ উত্তম পুৰুষ সকলে
পুনৰ অসমৰ নতুন ৰূপ দিয়াৰ বাবে উদাৰ আৰু বলিষ্ঠ নেতৃত্ব
গ্ৰহণ কৰক— এইয়ে আমাৰ একান্ত আশা—

“স্বাৰ্থমগ্ন যে জন বিমুখ বৃহৎ জগত হতে

সে কখনো শেখেনি বাঁচিতে।” (ববীন্দ্ৰ নাথ)

অসমৰ চাহ বাগিচাত এতিয়া নতুন পুৰুষৰ সৃষ্টি হৈছে।
এই পুৰুষ এতিয়া আৰু আগৰ দৰে ‘কুলী’ নহয়। এওঁলোক
যুগৰ নতুন চিন্তাবে সমৃদ্ধ হৈছে। অসমৰ চাহ শিল্পৰ বিকাশৰ
ক্ষেত্ৰত আজি তেওঁলোক আত্ম অধিকাৰ আৰু দায়িত্বৰ প্ৰতি
সচেতন অগ্ৰণী নাগৰিক। এওঁলোকৰ বহুতেই উচ্চ শিক্ষাতো
শিক্ষিত হৈছে, নিজৰ সম্প্ৰদায়ৰ উন্নতি আৰু সমৃদ্ধিৰ প্ৰতি আত্ম
নিয়োগ কৰিবলৈ নেতৃত্ব গ্ৰহণ কৰিব পৰাকৈ সক্ষম হৈছে। জাতি
তথা দেশৰ মঙ্গলৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ যি হেঁপাহ, সেয়েই তেওঁলোকৰ
এই সংগ্ৰামৰ মূল প্ৰেৰণা।

অসমৰ কলা সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰতো তেওঁলোকৰ এচামে ধীৰে
ধীৰে প্ৰবেশ কৰিছে। এসময়ত অসমৰ চাহ বাগিচাক বিষয় বস্তু
লৈ দুই এটা লিখা ওলোৱাৰ কথা উত্থুৰিয়াই অহা হৈছে। বান্ধা
বৰুৱাৰ ‘সেউজী পাতৰ কাহিনী’ উপন্যাসৰ কথা উত্থুৰিয়াব পাৰি।
মুন্সৰাজ আনন্দৰ ৰচনা ‘ছুটি কলি এটি পাত’ (শ্ৰীনৱদীপ বৰুৱা

পাটগিবীয়ে ইয়াৰ অসমীয়া অনুবাদ কৰিছে) অসমৰ চাহ বাগিচাক ভিত্তি কৰি লিখা। এসময়ত অল্প শিক্ষিত অসমীয়া ডেকাই চাহ বাগিচাৰ চাকৰি বিচাৰি গৈ সন্মুখীন হোৱা দুৰ্দশাৰ কথা ব্যঙ্গ ভাৱে উল্লেখ কৰা হৈছে ৩৬ৰ্গা প্ৰসাদ মজিন্দাৰ বৰুৱাৰ ‘মহাবী’ নাটকত। ইয়াৰ উপৰিও দুটা এটা গল্প অ’ত ত’ত বিচাৰিলে পোৱা যায়। এই প্ৰৱন্ধৰ লিখকেও চাহ বাগিচাৰ মজত্বসকলৰ জীৱন ঘনিষ্ঠ ভাৱে উপলব্ধি কৰি কেইবাটিও গল্প লিগিছে। শ্ৰীযুত নকুলচন্দ্ৰ ভূঞা আৰু শ্ৰীগুৰুদত্ত ভাগৱতী দেৱেও চাহ শিল্পৰ বিষয়ক পুথি লিখিছে। এই সকলৰ উপৰিও চাহ মজত্ব সম্প্ৰদায়ৰ শিক্ষিত লোকসকলেও অসমীয়া সাহিত্য সংস্কৃতিলৈ অৱদান নিদিয়াকৈ থকা নাই। তাৰ ভিতৰত শ্ৰীছত্ৰগোপাল কৰ্মকাৰ বি.এ. (বৰ্ত্তমান অসম চৰকাৰৰ শ্ৰমদপ্তৰৰ উপমন্ত্ৰী), শ্ৰীনাৰায়ণ ঘাটোৱাৰ বি.এ. (‘বামুৰ গীতৰ মাজেদি : বনুৱা জীৱনত এভূমুকি’, ‘বনুৱাৰ সাংস্কৃতিক জীৱনত এভূমুকি’, নামৰ দুখম কিতাপৰ ৰচক আৰু বনুৱা ছাত্ৰ সন্থাৰ মুখপত্ৰ ‘সেউজীপাত’ৰ [বাৰ্ষিক আলোচনী] সম্পাদক, অসম সাহিত্য সভাৰ কাৰ্যা-নিৰ্বাহক সদস্য), শ্ৰীদেউবাম তাছা (অসমীয়া বিষয়ৰ স্নাতকোত্তৰ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ আৰু ভালেমান প্ৰৱন্ধৰ লিখক), শ্ৰীদীননাথ চাওবা (সফল ডেকা নাট্যকাৰ আৰু অভিনেতা) আদিৰ নামেই উল্লেখ কৰিব পাৰি। এওঁলোক যেন বিশ্বকবি ববীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ সেই বাণীৰ দ্বাৰা উদ্বুদ্ধ হৈ পোহৰৰ পথেদি আগুৱাই যাব লাগিছে।

“এই সব মুঢ় গ্লান মুক মুখে দিতে হবে ভাষা,
এই সব শ্ৰান্ত শুষ্ক ভগ্ন বুকু ধ্বনিত তুলিতে
হবে আশা।”

—জয়ন্ত অসম জননী—

চাহ বাগিচাৰ গীত

জন জীৱনৰ আত্মাৰ সন্ধান কৰিবলৈ হলে যিদৰে লোক সংস্কৃতিক চিনি পাব লাগিব, সেই দৰেই লোক সংস্কৃতিৰ অধ্যয়ন কৰিবলৈ হলে সেই সমাজৰ জীৱন ধাৰাক স্পষ্ট ভাৱে ৰূপায়িত কৰা লোক-সঙ্গীতৰ পৰিচয়ও পাব লাগিব। সেই সমাজৰ আবেগ অনুভূতিৰে ভৰা হৃদয়ৰ ছববি বনত লুকাই থকা শব্দ আৰু শব্দৰ সৰগ মুকুতা এটি এটিকৈ বিচাৰি ফুৰিব লাগিব। অসমৰ নতুন আৰু বৃহত্তৰ সাংস্কৃতিক জীৱনৰ এটা বিৰাট অংশ জুৰি থকা “চাহ বাগিচাৰ বনুৱা” সকলৰ আবেগময় অথচ সমস্যাৰে ভৰা জীৱনৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখি আমি যদি এই কথা কওঁ, তেন্তে এতিয়া আমাৰ কাৰণেও সেই মুকুতা বিচৰাৰ ক্ষণ আহি পৰা নাই জানো?

সেই বাবেই ভবিষ্যত অসমৰ জাতীয় সংস্কৃতিৰ সময়ৰ মূলক ইতিহাস ৰচনা কৰিবলৈ যাওঁতে অসমৰ নিজস্ব পটভূমিকাত গঢ় লৈ উঠা তেওঁলোকৰ শিল্প সংস্কৃতিকো আমি সমানে স্বাগত জনাব লাগিব।

অৰ্থ সংগ্ৰহ কৰাৰ মৰীচিকা খেদি ভাৰতৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ পৰা অহা এই গোষ্ঠী সমূহে লগত লৈ আহিছিল জীয়াই থাকিবলৈ সাহ যোগোৱাৰ একমাত্ৰ আহিলা সুৰ, নাচ আৰু একোটি মাদল। কিন্তু দুভাগ্য বশতঃ হয়তো বিদেশী বণিকৰ “আলিবাবাৰ ধনৰ গুহাত” সোমাই পৰি তেওঁলোকৰ স্বপ্ন ভঙ্গ ঘটিল। তেওঁলোকৰ বেদনাময় অনুভূতিয়ে পালে ৰূপ, মুঞ্জৰি উঠিল অসংখ্য গীত। শ্ৰান্ত আৰু অৱশ হাতৰ পৰশ পাই মাদলটোৱে ছপৰ নিশা চাহনিৰ মাজে মাজে বিনাই ফুৰিলে—

“চাউল ভুজা চা-পানী বাখিল পৰাণ,
বে ঘনশ্যাম, ফাঁকি মাৰি আনাইল আসাম” ।
এইয়া চাহ-বাগিচাৰ ‘কুলী অনা’ এজেন্টৰ কীৰ্ত্তি ।

দেশত থাকোঁতে এই শ্ৰমজীৱি মানুহবোৰে ভাবিছিল -
ভূমিহীন আৰু জমিদাৰ বজাৰ অত্যাচাৰত জৰ্জৰিত হৈ থকাতকৈ
দেশ এৰাই শ্ৰেয় । ঘৰ এৰাৰ হেঁপাহত সিহঁত হৈ উঠিছিল
বাউল — ।

“বনে গেলৈ বনফুল পায় না, চুগা হে
বিদেশ যাব, গামছা বিছায়ে ভাত খাব চুগা হে” ।
(চুগা—ভাটৌ)

ক’লৈ যোৱা যায় তেন্তে ?

কিয় ? অসমলৈ—সন্ধান দিলে সুবিধাবাদী দালাল বোৰে ।
বেছ তেন্তে । উৰ্বৰ দেশ অসমলৈ যোৱা যাওক । তাত
চাহ বাগিচা আছে । চাহৰ গছতো নহয় । সেইয়া সোণৰ-ৰূপৰ
গছ । টকা; ভাত পাব । কাপোৰ পাব, আৰু বেমাৰ হলে বিনা
পইচাত ঔষধ পাব ।

পাইছিলো ।

কিন্তু সিহঁতে বুজিব নোৱাৰিলে, অৱসৰ বিনোদন আৰু
ছুটিৰ দিনৰ আনন্দ উপভোগ কৰিবলৈ কোনো বাহি সম্বল সিহঁতৰ
নাছিল । কাম কিন্তু কৰিবই লাগিব । কাম—কাম— ।

“সৰ্দাৰ বলে কাম কাম, কাম,
বাৰু বলে ধৰে আন,
চাহাব বলে, লিব পিঠেৰ চাম (ছাল)
বে ঘনশ্যাম, ফাঁকি মাৰি আনাইল আসাম” ।

এই গীতত সিহঁতৰ মনৰ অৱস্থাটি, লগতে চৰ্দাৰ, মহৰী
আৰু চাহাবে কৰা কঠোৰ ব্যৱহাৰৰ এটি ক্ৰম ধৰা পৰিছে ।

চাহ বাগিচাৰ বনুৱাৰ জীৱনত—হোৱা অৰ্থনৈতিক নিৰ্য্যাতনৰ

দৰেই তেওঁলোকৰ নৈতিক জীৱনৰ বৰ্ণনাও হৃদয় বিদাৰক ।

মদ খাই জীৱন ধৰ্ম্মৰ পৱিত্ৰতা নষ্ট কৰিবলৈ, সাধাৰণ জ্ঞান বহিত
হৈ সামাজিক তথা বৈবাহিক জীৱনত ব্যভিচাৰ কৰিবলৈ সিহঁতক
ইন্ধন যোগালে নিজৰ বন্ধক সকলেই—

“বুটিছেৰ বাজ্য ছিল

মদ খাতে শিক্ষা দিল

হায়বে হায়, ভাবত গৰীৱ হইল” ।

গীতটোত থকা প্ৰগতি ক্ষমতায়ুক্ত সমালোচনাৰ পৰা এই
গীতৰ বচনা আপেক্ষিক ভাবে আধুনিক কালৰ বুলি অনুমান হয়
যদিও ইয়াত বিষয় সচেতনাৰ প্ৰতি এটি আগ্ৰহৰ ইঙ্গিত পোৱা
যায় । ঠিক তেনে ধৰণৰ আন এটি গীত—

“ভাৰতেৰ সোণা-চান্দ, বুটিছে লিল টানি

ভাৰত গৰীৱ হইল বে সজনী— (হায়বে হায় “) ”

শিক্ষা-দীক্ষা, আৰ্থিক চচ্ছলতা, ব্যক্তিত্বৰ গুৰুত্ব, পৰিচ্ছন্ন
জীৱন নিৰ্ব্বাহ আদিৰ পৰা বঞ্চিত মানুহে নিজৰ ভাগ্যৰ দোহাই
দি সাত্বনা লাভ কৰে । সিহঁতক সেই ধৰণৰ দৰ্শনৰ শিক্ষাকে দিয়া
হয়— । ভগবানেই হাতৰ আঙুলি পাঁচটা অসমান কৰি অজিলে ।
গতিকে সংসাৰতো সকলো সমান হব নোৱাৰে । সমাজত তল-
ওপৰ, ধনী-দুখীয়া আদি থাকিবই । তথাপিও ধনীৰ ঘৰৰ আদৰ
কায়দা দেখি কোনোৱে বিনায়—

“বড় ঘৰেৰ বহু-বেটা, পিঠে পৰে চুল গ’ —

মচড়ায়ে খঁচা বান্ধে উড়ে গেন্দা ফুল” ।

(বহু—বধু—বউ । খঁচা—খোপা । গেন্দা ফুল— নাজ্জা ফুল)

সেই ধৰণৰ আন এটি গীত—

“ছট দলে ছট মাছ, বড় দলে বড় মাছ

বাজাৰ দলে চিতল বান্ধা মাগুৰ মাছ” ।

(ছট—ছোট—সৰু)

কিন্তু যি দেশত আছে শীত, তাত বসন্তও আছে। সেয়েহে মদ, মুৰ্গী আৰু গাহবীয়ে লেতেবা কৰা জীৱন বোধৰ পদূলি মুখত কেতিয়াবা যে, কেতেকী ফুল নুফুলিব তাব কি সন্দেহ আছে। হাড় ভগা পৰিশ্ৰমে জৰা— ব্যাধি আৰু মৃত্যু আনিলেও কুমলীয়া যৌৱনো ননাকৈ নেথাকে। সুদৃঢ় মাংসপেশীৰে— দেহত বীৰ্য্য ননাকৈ নেথাকে। সেয়েহে চাহ বাগিচাৰ গীতত বোমাঞ্চৰ গোকৰ অভাৱ নঘটে।

বিহু তলীত অসমীয়া ডেকাই যি দৰে নিজৰ মানুহ জনীৰ ইচ্ছিত দিয়ে “থুৰিয়াই থুৰিয়াই তামোল কাটি দিছিল, তাৰ মাজত দিছিল লং” বা মৰমীৰ বাবে “পাব হৈ পৰিমগৈ চালত” বুলি কয়, চাহ বাগিচাৰ জুপুৰি ঘৰৰ জুলিয়েটেও এদিন সেইদৰে গাই উঠাত—

“সাঁৱা সকাল বেলা, কে মাঝিল চালে ঢেলা”

(ঢেলা— চপৰা)

অদূৰৰ বোমিঅ’ৰ পৰা আহিল উত্তৰ—

“ঢেলা নহে গ’ থিলি পানেৰ টোপ্লা”

(“সেইয়া দলিচপৰা নহয়, তোমালৈ মোৰ মৰমৰ চিন, তামোলহে”)

Courtship বা wooing হ’ল তথা কথিত সভ্য জগতৰ বস্তু। কিন্তু য’ত প্ৰণয়ীয়েই হব পত্নী আৰু বিবাহ হ’ল এই বহুৰ পথাৰত এজনী বোৱণী বৃদ্ধি, তাত শুনিব “চাইনো চাই থাকিলে হাবিয়াস নপলায়, নেথালে নুগুছে ভোক”, তাতেই হে— শুনিব—

“শিশিৰে কি ফুটে ফুল বিনা বৰিষণে,

চিঠিতে (বচনে) কি ভুলে মন বিনা দৰিণনে”

স্বীকাৰ কৰিবই লাগিব, এই ধৰণৰ কথা amoral হলেও immoral নহয়। নাৰীয়ে পুৰুষৰ প্ৰেমৰ স্বাক্ষৰ স্বৰূপে বিচাবে

উপহাৰ। দিয়াটো পুৰুষৰো গৌৰৱৰ চিন—

“পাহাড়েৰ মইনা

কৰে আনা গনা

ঘনা বাড়ি,

তব লাগি,

গে মইনা,

উড়ে নিল শাড়ী।”

(“তোমাৰ কাৰণেই পাহাৰৰ মইনা চবাইটোৱে শাৰী এখন উৰাই লৈ গৈছে”)

বহুৱা জীৱনত উপকৰা শক্তিৰ প্ৰভাৱ বাদ দিও আমি সিহঁতৰ সুখ-দুখ হাঁহি অশ্ৰুভৰা সোণাক ফুলীয়া জীৱনত সাধাৰণ জাগতিক প্ৰবৃত্তিৰ প্ৰকাশ দেখিবলৈ পাওঁ। সামাজিক আচাৰ-পদ্ধতি, জীৱন বোধৰ স্বকীয় দৃষ্টি ভঙ্গী আদিত বৰ্ত্তমান— কিছুমান বৈচিত্ৰৰ দৰেই সিহঁতৰ অন্তৰ্জগত, যৌন-জীৱন আদিতো যে কিছুমান বৈচিত্ৰ নাই সেইটো নহয়।

সিহঁতৰ অৱচেতন মনৰ মুৰ্ত্ত প্ৰকাশত অথবা ভাৱ প্ৰকাশ, instinct আদিৰ পৰিচালনাত এই বৈচিত্ৰই ৰূপ পায়। অৱশ্যে মানৱ সমাজৰ আদিম অৱস্থাত inhibition ৰ প্ৰকোপ বেচি নোহোৱা কথালৈ লক্ষ্য ৰাখি কব পাৰি যৌন-জীৱন সম্পৰ্কে সিহঁতৰ দৃষ্টিভঙ্গী একেবাৰে পোন। গুটিৰ পৰা গছ হয়, ফুলত ভোমোৰা পৰেই, ভিজা মাটিত যদি বীজ পৰে তেন্তে তাত অঙ্কুৰ হবই, এই পোন কথাবোৰ বেঁকাকৈ চাবলৈ সিহঁতৰ আৱশ্যক কি? সিহঁতক সেই ৰাজকুমাৰৰ সাধু নেলাগে যাৰ দুৰ্বল ৰোগগ্ৰস্ত দেহৰ ভিতৰত লুকাই থকা জীৱনৰ মৌ-বস পান কৰাৰ অতৃপ্ত আকাঙ্ক্ষাক শেষ বাৰৰ কাৰণে পূৰণ কৰিছিল কোনোবা কাল্পনিক ৰাজকুঁৱৰীয়ে নিজৰ নিটোল দেহ আৰু বসাল মনৰ ঐশ্বৰ্য্যৰে—।

এজনী পূৰ্ণস্বাস্থ্য যুৱতীয়ে অৱলম্বন হিচাবে বিচাৰিব কাক?

যাব পৌৰুষে তাইব নাৰীত্বক পূৰ্ণ মৰ্য্যাদা দান কৰিব পাৰে।
তাইতো কেৱল আহাৰৰ প্ৰথম দিৱসৰ মায়াতে বান্ধনী হ'ব নোৱাৰে।
আহাৰৰ সেই মায়াই তাইক আঘোণ মাহৰ ভব পথাৰৰ সাৰ্থকতাও
দিব লাগিব। তেনে এক বলিষ্ঠা নাৰীৰ মনৰ পৰিচয় পাওঁ তলৰ
গীতটিত— য'ত কোনো দুৰ্বল যুৱকক ইতিকিং কৰা হৈছে—

“তব বাইগন চাইনা, বাজাৰে বাইগন সস্তা,
—তেল দিলাম, মহলা দিলাম, তবু বাইগন চপসা।”

কোৱা বাহুল্য যে, বেঙেনা পুৰুষৰ প্ৰজনন অঙ্গৰ প্ৰতীক।

মাতৃত্বৰ গোৱৰ যিদৰে নাৰীৰ, পুৰুষৰ গোৱৰ পিতৃত্বত।
যি পিতৃ হিচাবে পৰিচয় দিব পৰা নাই, সি পত্নীৰ গঞ্জন শুনিবই।

“মাই বলে বাছা, বাছা, বহিন বলে ভাইবে
নিজৰে তিৰী বলে নিবৰঁচা গাজা কুখাই পাইৰে”।

(নিবৰঁচা—নিবংশ— সতি সন্তান হীন)

একমাত্ৰ যৌন বিষয়ক কাৰণৰ বাহিৰেও নাৰীৰ মনত দুখৰ
উদয় হ'ব নোৱাৰে জানো? “কাম চবাইৰ বঙা ঠোঁট তাতে দিলে
কাজল ফোঁট, পিতাদেউ ঐ, দুৰলৈ নিদিবা মোক” বুলি বিনোৱা
ছোৱালীৰ বেদনাৰ শব্দ ধৰা পৰিছে এই গীতটিত।—

“নদী পাৰে বিহা দেল, বাপ মাই চবই ভেল
কহি দিয়ৰে পিয়া বাপাকে জৰবে
বড়ী দুখ বিপদে হামাবে”।

বোৱাৰীৰ ওপৰত নিৰ্য্যাতন ভাৰতৰ সৰ্ব্বতোদৃষ্ট ঘটনা।—
মুকলি মূৰীয়া যৌৱন বিহঙ্গ নিয়মৰ সঁজাত বন্দী হয়। কাষত
থাকে সদা জাগ্ৰত প্ৰহৰী শাহ আৰু নন্দ। যি কোনো ছোৱালীৰ
বাবে এইটো ভয়লগা দৃশ্য—।

“ছানা কান্দে অহল গহল (অবল গবল)

গোহালে বহিল গবল

কি কৰিব একা

শান্তী নন্দে বং দেখা।”

(ছানা-শিশু)

টুকুৰা টুকুৰি হাঁহি আৰু সৰু সৰু আমনিৰে ভৰাই তোলা
শিশুৰ মায়াৰে পূৰ্ণ এখন ঘৰৰ ছবি আঁকিব পাৰে মাতৃয়ে, কোনো
সন্তানহীনা নাৰীৰ হৃদয়ৰ ৰূপ দিব পাৰে মাতৃয়ে—

“যাব ঘৰে ছাইলা নাই, তাৰ কেমন মন গ'
ছাইলা মুতে কাদা কৰে চাবাক চুবুক”।

(ছাইলা—শিশু, কাদা— বোকা)

সন্তানৰ যোগেদি সোণালী ভৱিষ্যত দেখা মাতৃৰ চিৰন্তন
স্বপ্ন। সন্তানৰ ‘বীৰত্ব’ৰ গাথাও বচনা কৰে মাতৃয়ে—

“আমাৰ বাবুৰ এমন ছাটি

দুৱাৰে বান্ধেছে হাতী—

যত টাকা লাগে গুণাহ গাড়ি

তবু না ছাড়িব জমাদাৰী”

(ছাটি—বুকু, ইয়াত কলিজা)

সেই মাতৃয়ে কোলাৰ কেচুৱাই ভোকত কান্দিলে নিচুকায়—

“আটুল পাটুল চিমলা চাটুল

চিম গেল মা হাট,

হাটেৰ মাৰে ডাক পড়ল—

দেমা ছুটি ভাত।

আজ আছে গৰৰ হাত

কাল দিব দুধ ভাত।”

যদি এনে এগৰাকী মাতৃয়ে সন্তানৰ মুখৰ আগত ছুটি ভাল
খাদ্য তুলি দিব নোৱাৰিলে, তেন্তে সেই মাতৃয়ে মৃত্যু শাৰটি লব
খোজাটো একো আচৰিত কথা নহয়। এই পৃথিৱী আজিও স্বৰ্গ
হৈ আছে মাতৃ হৃদয়ৰ সেই অমৃতময়তাবে—

“ছানাই খুজে মাছ মাছ, কোথায় পাব মাগুৰ মাছ,
বলে দিলি দহ দেখে দিব জলে কাঁপ।”

নিজৰ স্বামীৰ দৈহিক ক্ৰুটি বিচ্যুতি নাবীৰ পক্ষে বেজাৰৰ
কথা। তেনে দুৰ্ভগীয়া নাবীৰ উক্তি শুনা যায় তলৰ গীত দুটিত —

(১) আমাৰ মটা চিত-কাবৰা

দিদিব মটা কুজা,

নাই বইব ঘৰে দিদি

ধনীয়া বেপাৰীৰ সঙ্গে যাব”

(২) “উত্তৰ কুলীহ আনা গনা, নাম কুলীহ থানা
কেতকে বলে দিল, তব পুৰুষ কাণা”।

এই পৰ্য্যন্ত আমি আছিলো নাবী হৃদয়ৰ প্ৰকাশ আৰু
অনুভূতিৰ স্বাক্ষৰ বিচাৰি। এইবাৰ আমি চাহ বাগিচাত কোব মাৰি
নিশা মদ খাই বিশৃঙ্খল হৈ দেহৰ চৰ্কিৰ শেষ কৰি পেলোৱা হাড়টান
বনুৱা ডেকাৰ হিয়াৰ হিয়াত ফুলা ফুলৰ সুবতী বিচাৰি যাওঁহক।
বাস্তৱ জগতত কপালৰ ঘাম মটি কোবৰ মুঠিত খামুচি ককাল
ভঙ্গা শ্ৰমত থাকিলেও অনুভূতিৰ বসন্ত কালত তেওঁলোকৰ মনৰ
ভোমোৰাই কোনোবা নিটোল হালধীয়া বসাল ফুলৰ মৌ বিচাৰি
বাউলি হয়। পুৰুষ ব্যাধো—

“কে কে যাবি কাঠ কুড়াতে, কে কে যাবি বল—

হৰিণ বলে মাৰে দিব তৰ কাঁচা জীৱন।”

তেনে ব্যাধ যুৱকেই নয়ণ বানেৰে বিদ্ধ কৰে লোকৰ গাভৰু
ছোৱালীক—

“হাল পাল নিয়ে চঁড়া বাটে ডাঁড়ালি

লকেৰ বেটি দেখে নজৰ চালালি”।

সেয়েহে বলিষ্ঠ যুৱকে বিচাৰে এনে গাভৰু যৌৱনৰ অত্যাচাৰত
যাব— “বুকু চমেচমায়, পিয়াহ টনে টনায়”—

“বাৰ মাসে তেব পৰ্ব, ভাদাই ফুটে কিয়া—

আব, এমন যৌৱন ধৰা নাযায়—

ধৰা নাযায় হিয়া হে”—

তেনেস্থলত এটি নাবী, এটি ফুল মৰাহি যোৱা দেখাটো
ডেকাৰ পক্ষে অসহ্য। তেনে স্থলত সুধিবলৈ বাধ্য হয় ডেকাই
“শকুন্তলা, কোন দৃষ্টিত বিবহত তোমাৰ এনুৱা দুৰ্গতি?” বাহনিৰ
নিবিবিলি অকলশৰীয়াত ডেকাই সুধিছে— “ব্যৰ্থ প্ৰেমৰ বাবেই
তোমাৰ এনুৱা দুৰ্গতি নেকি?”

“তোমাৰ মন ভাঙ্গিল কিসে গ’ যাদুমণি,

হাইবে হাই, তোমাৰ মন ভাঙ্গিল কিসে।”

নাবীমন জয় কৰিবলৈ সকলো ধৰণৰ অস্ত্ৰকেই ব্যৱহাৰ
কৰে পুৰুষে— মিঠা কথা আৰু মিছা কথা, প্ৰলোভন আৰু দণ্ড
এই বোৰেই হ’ল অস্ত্ৰ।

(১) “মিনি গ’ চল বাজাৰ যাব,

আলু, বেঙনা কিনে দিব,

ডালা ভৰি সাজি দিব,

মিনি গো চল বাজাৰ যাব—”

(২) “বাৰী ভৰি ৰূপ লাই, ডাল ভৰি তল লাই,

সোমবাৰী গে’, চাগ বাইগন বেছি যায়।”

(চাগ— শাক)

চাহ বাগিচাৰ লাইনৰ মাজত গঠিত হোৱা সমাজ ব্যৱস্থাত
যদিও কোনো পুৰুষে কোনো নাবীৰ বা নাবীয়ে পুৰুষৰ অভাৱ
অনুভৱ নকৰিলেও হয়, তথাচ সিহঁতৰ হৃদয়ত অনন্ত প্ৰেমৰ অভাৱ
নাছিল। সেয়েহে তৰ বয়সত পত্নীৰ মৃত্যু হলে স্বামীয়ে খেদ কৰে।

“আলুধান কাটি কাটি পোৱালেৰ গাদি;

ধোৱেৰ জোৱানেৰ বেলা যম

হৈল বাদি।”

অসমৰ চাহ বাগিচালৈ আহি এক প্ৰকাৰ পূৰ্ণগঠিত হোৱা এই বহুৱা গোষ্ঠীটো hybrid আৰু সেই বাবে যৌন জীৱন সম্পৰ্কে তেওঁলোকৰ দৃষ্টিভঙ্গী আৰু পদ্ধতি একক নহয়। কিন্তু ডঃ ভেৰিয়াৰ এলউইনৰ ভাষাৰে তেওঁলোকৰ সম্পৰ্কে মন্তব্য দিব পাৰি—

“Warm, direct phallic enjoyment is as necessary as food, but as it is more readily available it does not seem so important” (The baiga by Verrier Elwin)।

পাহাৰী জাতিবিলাকৰ ক্ষেত্ৰত সহজ মিলনৰ বাবে কোনো বাধা নাছিল। দুই একৰ মাজত যদিও আত্মীয়ৰ মাজত বিবাহ নিষিদ্ধ, তথাপি বিশেষ অৱস্থা নহলে আত্মীয়ৰ মাজত হোৱা বৈবাহিক সম্পৰ্কই সিহঁতক সমাজচ্যুত নকৰিছিল। উদাহৰণ স্বৰূপে এটা কথালৈ অঙুলিয়াৰ পাৰি— সিহঁতৰ কোনোৱে কথাব গুৰুত্ব বঢ়াবলৈ—“নিজৰ মাকৰ লগত সহবাস কৰিব”—বুলি উক্তি কৰে। ভেৰিয়াৰ এলউইনে ও বাইগাবোৰৰ সম্পৰ্কে কৈছিল— “Soon after the child is born, directly it is able to talk, it say — “I will copulate with you mother.”

দাৰ্শনিক কনফুচিয়াচৰ এষাৰ কথা আছে— “Jam dsig nam noi, Jen dzi dai jog”— অৰ্থাৎ খাৱন, পিয়ন আৰু বমণ এয়েই জীৱনৰ একমাত্ৰ কথা। এওঁলোকেও এই কথা জানিছিল। Dr. R. J. Mehta ই লিখিছে— “A widow never remains unmarried for long after the death of her husband. If she were to, people might begin to doubt her moral character.”

এই গোষ্ঠী সমূহৰ মাজত বিসদৃশ যৌন ব্যৱহাৰৰো প্ৰচলন আছে। ডঃ ভেৰিয়াৰ এলউইনে “Murias and their ghatuls”

নামৰ পুথিত মাৰিয়া সম্প্ৰদায়ৰ যুৱকৰ মাজত প্ৰচলিত স্বমেহনৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। সিহঁতে পুৰুষ প্ৰজনন অঙ্গক গছ বুলি কয়। ঠিক তেনে ধৰণে গোণ্ড, চাওঁতাল, মুণ্ডা আদি জাতিৰ মাজতো বিভিন্ন যৌন প্ৰথাৰ ব্যৱহাৰ থকাটো স্বাভাৱিক। এই সমস্ত প্ৰথা, আচাৰ-ব্যৱহাৰ আৰু বিভিন্ন সমাজ ব্যৱস্থাৰ এক মিশ্ৰণ ঘটিছেহি অসমৰ চাহ বাগিচাত। গৱেষণে তেওঁলোকৰ মাজত যে দেহ, মন আৰু যৌন ধৰ্ম্মৰ পৱিত্ৰতা বন্ধাৰ বাবে কোনো চেষ্টা নাছিল, সেইটো নহয়। নৈতিকতাৰ প্ৰতি আগ্ৰহ থকা লোকৰো সংখ্যা নিচেই কম নহয়।

বুকুৰ মাজত মো সঁচি থৈ বসন্ত কালত ফুলবোৰে তৃষ্ণাতুৰ ভোমোৰাক জোকাই নাথাকে জানো?

ভোমোৰাইও আমনি নকৰাকৈ নেথাকে। তেনে ভাবে প্ৰকাশ কৰিছে এই গীতটিয়ে— ১৯ (স্না)

“নীল বাড়ীৰ নীল সূতা, গামছা বানালি কোথা, যাছমনি, আঁচলে ধৰে টানা টানি, ভাই যাছমনি।”
কেতিয়াবা সেই আমনিয়ে সীমা চেৰাই গৈ ডাঙৰৰ খং তোলাই বুলি ভয় কৰি গাভৰুহঁতে কয়—

“ছটমট আখড়া,

গটা গাৱেঁৰ ভাসুৰা

চলকানা বনে গ’

মৰ লাজ লাগে, হাইবে হাই

চলকানা বনে—”

সিহঁতে নিৰিবিলি ঠাইলৈ আঁতৰি যাবলৈ বিচাৰে। এনে অৱস্থাত নাচনি অন্তৰ্ধান হোৱাটো একো আচৰিত নহয়। কিন্তু লগৰীয়াৰ চকুত সেই কথা ধৰা নপৰাকৈ নেথাকে।

“ঢোল ঢমসা পড়ে বইল বাবুৰ বাগানে,
নাচনী পালাবে বলে কে জানে।”

যৌৱন লীলাৰ প্ৰবাহত উঠি গলেও গাভৰুৰ ঘৰৰ প্ৰতি ভয় থাকেই। “শতুক” হলেও মাক-বাপেকলৈ ভয় থকা নিতান্ত স্বাভাৱিক—

(১) “আসেছিলাম কিবা কাজে,
দাড়াই আছি লোকেৰ মাৰো,
ঘৰ যায়ে কি বলিব বে,
অন্তৰ শুকায়ে গেল ডৰে।”

(২) “জল আনতে যায়েছিলি
পিছলে পড়িয়ে গেলি

ঘৰে যায়ে বলিব কিদৰে

অন্তৰ শুকায়ে গেল ডৰে।”

জন জীৱনৰ ইতিহাসত থকা কলাৰ আদিম ৰূপ আৰু কবি প্ৰাণৰ উন্মেষ সম্পৰ্কে চিন্তা বা আলোচনা কৰিবলৈ যাওঁতে এই অসংখ্য টুকুৰা-টুকুৰি গীত নিশ্চয় আমাৰ সহায়ক হব।

প্ৰসঙ্গ ক্ৰমে উল্লেখ কৰিব পাৰি যে সময়ৰ বোৱন্তী স্মৃতিত আৰু বিভিন্ন বাস্তৱ পৰিস্থিতিত পৰি এই গীতবোৰৰ বিষয়-বস্তু (content) সলনি হৈছে, অৱশ্যে ৰূপ (form) একে আছে। এই গীতবোৰে জীৱনৰ সকলো অৱস্থা সামৰিছে যদিও কোনো পৰ্ব উপলক্ষেহে এইবোৰ গোৱা হয়। ঠিক যেন আমাৰ বন ঘোষাবোৰহে—বঙালী বিহুৰ কালছোৱাত এই গীতবোৰ গোৱা হয় যদিও বিষয়-বস্তুৰ ফালৰ পৰা ইহঁতৰ পৰিসৰ বহল। এই গীতবোৰো—যাক ৰুমুৰ গীত বোলা হয়—গোৱা হয় “কৰম পূজা” উপলক্ষে হোৱা “কৰম নাচ”ত আৰু “তুচু পূজাৰ” সময়ত।

কৰম উৎসৱ উদ্‌যাপন কৰা সম্পৰ্কে দুই ধৰণৰ মত শুনা যায়। এভাগে কয় সন্তান প্ৰাপ্তিৰ উদ্দেশ্যে এই পূজা কৰা হয়। অন্য এভাগে কয় ভাতৃৰ (দেওৰ?) মঙ্গল কামনাই এই পূজাৰ উদ্দেশ্য। (ইয়াৰ প্ৰমাণ সাপেক্ষে দুই এক গীতত দেওৰেকৰ কথা

উল্লেখ কৰা দেখা যায়—

(১) “এক পয়লা ভূতি ধান,
দেওৰ মাগে ঘনে মাৰ।”

(২) “বিমি জিমি বিমি জিমি পানীনা বৰিয়া
ধৰবে দেওৰা ভাণ্ডাৰ শাৰী ভিজি গেল।”

(৩) “ডিমাপুৰেৰ পান-তামোল, গোলাঘাটেৰ চুণ বে
এমন মিঠা লাগে দেৱৰা, পাকাল পান যে”।

(৪) “কাঁচি ফুল ফুটি গেল, মৰ আশা টুটি গেল
কবেৰে আৱত মৰ ভায়া—”

কিন্তু সম্ভৱ এই উৎসৱৰ মূলতে আছে সেই প্ৰথা য’ত গছক দেৱতা বুলি পূজা কৰা হয়। তেওঁলোকৰ মাজত এই পূজা ভাদ মাহৰ পাৰ্শ্ব একাদশীৰ আৰম্ভ হৈ শুক্লপক্ষৰ প্ৰতিপদ পৰ্য্যন্ত চলে। এই পূজাত বিগ্ৰহৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা গছ জোপাৰ নাম কৰম গছ (Adina Cordifolia)।

পূজা আৰম্ভৰ দিনা তেওঁলোকে উপবাসে থাকি হালধি, তিল মাহ আদি কুলা এখনত লৈ নৈৰ পাৰলৈ যায় আৰু নৈত গা ধোৱে। তাৰ পাছত উভতি আহি “পূজাৰীৰ” হাতত এই বস্তু গটাই দিয়ে। পূজাৰী মনোনীত হয় গাৱঁৰ মুখিয়াল মানুহজন। গা ধুই উভটি আহোঁতে ছোৱালীহঁতে গাই আহে—

“কৰম ৰাজ্য আয়, হাতী চেপে আয়,
কৰম ৰাণী আয়, ঘোৰা চেপে আয়।”

সেই দিনাৰ পৰাই চলে তেওঁলোকৰ উৎসৱ। গায়ক-গায়িকা সকলে কৰম পূজাৰ মৌলিকতা সম্পৰ্কে একো নাজানিলেও দেখা যায়, তেওঁলোকে গোৱা গীতবোৰত ৰাম-সীতা, ৰাধা-কৃষ্ণ আদিৰ নাম উল্লেখ থাকে—তাৰে কেইটা মানৰ উদাহৰণ—

(১) “কৰম ৰাজা কাৰ বেটা,
কে তৰে আনিল হেথা

কবম বাজাছিল অযোধ্যা নগৰে,
আজ কবম ছনীয়া সংসাৰে।”

(২) “আজবে কবমা ভেল বাতি
গোপী সবে কবে একাদশী।”

বহুদিনৰ পৰাই আশাৰে বাট চাই থকা এই কবম উৎসৱ
যেন বঙালী বিহু। বং-ধেমালি, আশা-আকাঙ্ক্ষা, আবেগ-অনুভূতি
সকলোবিলাকে যেন পায় ভাদ মাহৰ পাহাৰী জুৰিব উচ্ছলতা।
গীতবোৰে বাট চাই থাকে মুকুতামণি হৈ ওঁঠৰ ফাঁকেদি সৰি
পৰিবলৈ। শিৰে শিৰে নাচৰ চঞ্চলতাই ধৈৰ্য্য ধৰি অপেক্ষা কৰিছে।
কেউফালে হালধীয়া বঙৰ প্লাবন উঠিছে— দূৰৰ পৰা যেন কোনোবাই
মুহুৰিয়াই মাৰিছে— :

“আমাকে বুঝাতৰে কে ছিটি পাড়ছে,
হলদি বঙল ধুতীয়া, দেওবাই ছিটি পাড়ছে”।

শ্রীকৃষ্ণই যেন মধুকৰা বাঁহীৰ শূবেৰে মাতিছে গোপীজাকক।
ঝুমুৰ নাচিবলৈ যাবলৈ গাভৰুহঁতৰ মন উথল মাখল :

“ছটমট কাটাৰী,
চল দাদা চিকাৰী,
হলধ বনে,

দাদা, লাগল ঝুমুৰ বনে।”

হালধীয়া ফুলৰ পোহাৰ, ঝুমুৰ গীতৰ বান্ধাৰ আৰু নাচৰ
গতি দুৰ্বাৰ। তাৰ মাজতে হিয়াত জাগে বোমাঞ্চ:

(১) “কতিক্ষণে ফুটে হলদিৰে বিজ্জা ফুল,
কতিক্ষণে ফুটে লাল কমল ফুল।”

(২) “কোন ফুলেৰ সঙ্গে হাঁসিৰ খেলিব,
কোন ফুলেৰ সঙ্গে যাব ভাই ললিতা,
বিজ্জা ফুলেৰ সঙ্গে হাঁসিৰ খেলিব,
গেন্দা ফুলেৰ সঙ্গে যাব ভাই ললিতা।”

(৩) ‘লাল কমল দহে
এক ফুল ফুটে দহে
মহ মহ কবে ফুলেৰ বাস,
আইল ভমব, গেল ফুলেৰ পাস।”

উৎসৱ আনন্দত মতলীয়া নাচনীৰ গাত গোসাঁনী নাই।
আঁচল খুলি পৰিছে, মূৰৰ বেদনি খুলি পৰিছে আৰু হেৰুৱাই
পেলাইছে সোণালী বঙৰ ছাটি—

(১) “কলি যুগেৰ ছকাড়ি
বড় ঝুমুৰ খেলনি
খঁচা বাচে গিৰ্গেলই মহনি, (মোহিনী)
কে বটে গ’ চাঁদ বদনি।”

(২) “গলিতে পৰিল মাথাৰ বেদনি
কে বটে গ’ চাঁদ বদনি।”

(৩) “বৰ বনে লতা-পাতা, ছট বনে চাল বাতা,
কোন বনে হাবালি গো, মিনিৰা,
সোণাৰ বৰণ লাল ছাতা।”

(৪) “পাহাড়ে পৰ্বতে লতা, ফুল ফুটে থপা থপা,
ডাল ভাঙ্গিলে হবে দশা,
ধনী গ’ কেমনে বান্ধিব তৰ খঁচা।”

উল্লেখ কৰিব পাৰি, বসানুভূতিৰ ফালৰ পৰা চাবলৈ গ’লে
এইবোৰ অকল গীতেই নহয়, কবিতাও। ওপৰৰ নওটা গীতেই
আনন্দময়ী আৰু বিচিত্ৰ বৰ্ণালীৰে সমুজ্জল প্ৰকৃতিৰ প্ৰশস্তি কৰা হৈছে।

—বঙৰ এই বৰ্ণাই ছটিয়াই দিছে আনন্দৰ নিৰ্মালি।
এই আনন্দ মুখৰ উৎসৱত যি হিয়া দিব পৰা নাই, তাৰ চকুলো
টোকাৰ বাহিৰে আৰু কি উপায় আছে—

(১) “নাই জানি হাঁসিতে,
নাই জানি খেলিতে

নাইও জানি খঁচা বান্ধিতে,
গ' সজ্জনী — ” (খঁচা - খোপ

- (২) “হারা গাড়ী চলি গেল বে, মৰ সখি আলনা,
জুড় তলে আনা গোনা, পালেং ওপৰে ফুল বিছনা’
সখি হে, আমি কাহাবে জানাব ছুখেৰ বেদনা । ”

পৃথিবীৰ যি কোনো জাতিৰ গীতি কবিতাত কেৱল যে
ৰূপ-বস-গন্ধ-স্পৰ্শৰ পৰিচয়হে পোৱা যায়, সেইটো নহয় সেই জাতিৰ
আধ্যাত্মিক উপলক্ষিবো কিছু পৰিচয় পোৱা যায় । এই আদিম
গীত বচয়িতা সকলৰ উপলক্ষি স্থূল হলেও জীৱন দৰ্শনৰ প্ৰতি কিছু
আধ্যাত্মিক দৃষ্টিও যে আছিল, ই নিশ্চিত কথা ।

জীৱনত ব্যস্ততা আৰু পূৰ্ণতা বিৰাজ কৰিলেও কোনো কোনো
উদাস মূহুৰ্ত্তৰ সুকণ্ঠা ভেদ কৰি এই গভীৰ অন্তৰ্দৃষ্টিয়ে আত্ম প্ৰকাশ
কৰে ছেগা-ছোবোকাকৈ— । তলৰ গীত কেইটাকৈ উদাহৰণ স্বৰূপে
ডাঙি ধৰিব পাৰি—

- (১) “মাই বাপে কৰে হাই হাই,
মৰি গেলৈ সখি হে, কে সঙ্গৈ যায় । ”
- (২) “ছুমুখী সাপিনী ফেলে বাথেছে ফেনা
কোন কালে দ’শিতে যায়,
অৱলাৰ কাঁচা জীৱন ধৰা নাযায় । ”
- (৩) “পথৰি খান্দালে বন্ধু নাবান্ধালে ঘাটবে,
ডালিম লাগিয়ে বন্ধু গেলৈ পৰদেশেৰে । ”
- (৪) “ছটমট পুখুৰীটি উড়ে গেল বাজহাঁস
পড়ে বহিল বাসা, হাইবে হাই,
পড়ে বহিল বাসা— । ”
- (৫) “আছিলম কাৰিগৰ, বনাইলাম মন্দিৰ ঘৰ,
মন্দিৰে চামাইল কাৰি নাগ যে— ”

(কাৰি— কালিনাগ)

মহাভাৰত, বামায়ণে একছত্ৰীভাৱে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি ভাৰতীয়
জনমানসত এক মছিব নোৱাৰা ছাপ বহুৱালে । ইয়াৰ উপৰিও
উত্তৰ পূব ভাৰতত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মই এক বিশিষ্ট ৰূপ পৰিগ্ৰহণ কৰাত
বাধা-কৃষ্ণ বা বৃন্দাবনৰ গোপ-গোপী আদিৰ চৰিত্ৰৰ সৌন্দৰ্য্যইও
তেওঁলোকক মুগ্ধ কৰি ৰাখিছে । সেইবাবেই চাম (শ্যাম অৰ্থাৎ
কৃষ্ণ) ; বাধা, ললিতা, সখি, বাম, লক্ষ্মণ, সীতা আদিৰ নাম
প্ৰায়বিলাক গীততে ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায় । বঙ্গদেশৰ বৰ্দ্ধমান,
পুৰুলিয়া আদিৰ পৰা অহা লোক সকলেতো বৈষ্ণৱ কবিসকলৰ
বচনাবোৰকে লৈ আহিলে বুলি কব পাৰি ।

এই ধৰণৰ কেইটিমান গীতৰ উদাহৰণ—

- (১) “কালিয়া কালিয়া বলি, দিনে ৰাতে বুৰে মৰি
আইল কালা বহল কাৰ ঘৰে,
পানেৰ ছিটা লাগল চাদৰে । ”
- (২) “কাল কাল বলনা, কাল জলে খায়না,
কাল জল গ’ বটে যমুনা
কপালেৰ মাৰো আছে নয়না । ”
- (৩) “আগু ভায়া বামজী,
পিছু ভায়া লছমন
মাৰো সুন্দৰী সীতা
চল ভাই সজ্জন । ”
- (৪) “বাম লক্ষ্মণ ছটি ভাই মিৰিগা মাৰিতে যায়,
মায়া মৃগা ধৰিতে নাপাৰে,
কান্দে সীতা বনেৰ ভিতৰে । ”

ইমানখিনি আলোচনা কৰি যদি চাহ বাগিচাৰ বহুৱা সকলৰ
গীত নিচুকনি, শিশু-খেলোৱা আদি বিষয়ৰ অৱতাৰণা কৰা নহয়,
তেন্তে আলোচনা অসম্পূৰ্ণ হৈ ৰ’ব । শিশু-সাহিত্য যিদৰে সাহিত্যৰ
এটা পৰিপূৰক অঙ্গ, বুম্বৰ গীততো ল’ৰা খেলোৱা, নিচুকনি গীতবোৰ

স্পৃষ্টতঃ এটা পৰিপূৰক অঙ্গ । তেনে লৰা খেলোৱা গীত কেইটি-
মান প্ৰামাণ্য স্বৰূপে উপস্থাপন কৰা হ'ল ।

- (১) “চলবে ছানা-পোনা মাছ ধৰতে যাব,
মাছেৰ কাঁটা পায়ে লাগলে দোলায়
চেপে যাব;

দোলায় আছে কামবাঙা বাটে তোলে খাব ।”

- (২) “বাঘ-বাঘীন হাল জোতে, কুকুৰ বোনে ধান,
বাগাল বুঢ়া নোড়া বাড়ে যোড়িয়া কিষণ ।”

(ইয়াৰ লগত তুলনা কৰিব পাৰি :—

“বুঢ়ী আই অ' নাহিলি সুখৰ কালত,
সাতজনী নিগনি খীৰাই খাই আছিলো
গেবেলাক বাইছিলো হালত ।”

- (৩) “চিল বিয়াইল ডালেবে, শিয়াল বিয়াইল খালে;
আমাৰ বাবুকে খায়ে দিল দাঁবাকানা মাছে ।”

- (৪) “নাই আসবিৰে কঁড়িয়া শিয়াল,
পিণ্ডাৰ দিকে থাক, (পিণ্ডা— পিৰালি)
বাবুৰ মায়ে জলকে গেছে
বাবুৰ কান কাট ।”

- (৫) “ইড়িক মিড়িক* দাঁত কিচ্, কিচ্,
লহা লতি বেল পাত,
বাৰীয়ে আছে নিম গাছ;
নিম ঝড় ঝড় কৰে
সাত সতীনেৰ বহিন নিত লড়াই কৰে ।”

* ঠায়ে ঠায়ে ইচিক মিচিক বুলিও কয় ।

(পৰিশিষ্ট :— বুম্বুৰ গীতৰ লগতে বুম্বুৰ নাচৰ আলোচনা
কৰিবলৈকো থল আছে । বুম্বুৰ নাচ, বিজ্জাফুলীয়া, কাশ ফুলীয়া
ডম্‌কচ্ আদি বিভিন্ন ধাৰাত ভগোৱা হয় । গীতবোৰো সেই

ধাৰাৰ অনুক্ৰমে পৰে । নাচ আৰু মাদলৰ ছেও সলনি গীতৰ
ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি । বুম্বুৰ নাচে সচৰাচৰ লোক নৃত্যৰ ধৰ্ম চেৰাই
নাযায় । অৰ্থাৎ এই নাচ আৰম্ভৰ পৰা শেষলৈকে একে গতি
আৰু একে মাত্ৰাতে থাকে । পুৰুষে হয় মাজত, নহয় কাষত থাকি
মাদল বজায় আৰু ভিৰোতাই হাত ধৰা-ধৰি কৰি নাচি যায় ।
গীতবোৰ কোৰাচ হিচাবেই গোৱা হয় ।)

কৃষ্টি আৰু সংস্কৃতি

অসমৰ চাহ বাগিচাত বসবাস কৰা এই এক বিৰাট গোষ্ঠীৰ
মানুহ খিনিকেই সাধাৰণতে মজুৰ বুলি কোৱা হয় । ইংৰাজ
আমোলত এই বিৰাট গোষ্ঠীটোক ‘কুলি’ বুলি অভিহিত কৰা হৈছিল ।
বৰ্ত্তমান গ্ৰয়োগ কৰা ‘মজুৰ’ বা ‘বহুৱা’ শব্দটো কুলি শব্দৰ নতুন
আৰু উন্নত ৰূপ । অসমত বাস কৰা মজুৰ গোষ্ঠীটো বিভিন্ন জাতি
উপজাতিৰ সংমিশ্ৰণ মাথো । এই জাতি-উপজাতি সমূহ, অসমৰ
বাহিৰৰ বঙ্গ, উৰিষ্যা, মধ্যপ্ৰদেশ, বিহাৰ, মধ্যভাৰত, অন্ধ্ৰ, মাদ্ৰাজ
আদি নানান প্ৰদেশৰ পৰা চাহ বাগিচালৈ কাম কৰিবলৈ বুলি
অনা হৈছিল । চাহ বাগিচালৈ আহোঁতে অন্তৰৰ মাজত অজানিত
ভাৱে ভাৰ বৈ আনিছিল,— দৈনন্দিন জীৱনৰ শোক-দুঃখ আদিক ।
তেওঁবিলাকৰ অন্তৰৰ কোনোবা এচুকত লুকুৱাই অনা এই প্ৰতিচ্ছবি
বিলাক, কোনেও যেন দেখা নাছিল । যেতিয়াই দৈনন্দিন জীৱনত
কিবা কষ্ট পাইছিল, তেতিয়াই গানৰ ভাষাৰে, সুললিত ছন্দৰে,
পৰ্বতৰ বুকুৰ পৰা ওলাই অহা নিজবাটিৰ দৰে, অন্তৰ গহবৰৰ
পৰা ওলাই আহিছিল, কিবা এক ছন্দ— গান—বুম্বুৰ । সেয়েহে
গাইছিল —“হায়ৰে নিঠুৰ শ্যাম, ফাঁকি দিয়ে আনিলি আসাম” ।

উপৰত উল্লেখ কৰা, বিভিন্ন প্ৰদেশৰ মজুতৰ সকলৰ ঠাই বিশেষে আচাৰ-ব্যৱহাৰ, ৰীতি-নীতি, কলা-কৃষ্টি আদিও সুকায়া আৰু নিজস্ব। কিন্তু অসমলৈ অহাৰ লগে লগেই, একে বাগিচাতে বিভিন্ন জাতিৰ মানুহ একেলগে বসবাস কৰাত নিজস্ব ঐতিহ্য, কলা-কৃষ্টি আদিৰ সংমিশ্ৰণ হবলৈ ধৰিলে। বহুতো বছৰ একেলগে বসবাস কৰাই এই সংমিশ্ৰণৰ ঘাই কাৰণ। গতিকেই বৰ্ত্তমান আমি মজুতৰ কৃষ্টিয়ে নতুন ৰূপ লোৱা দেখো।

বৰ্ত্তমান সকলো মজুতৰে বছৰৰ বিভিন্ন সময়ত পালন কৰা বিভিন্ন উৎসৱ, পৰ্ব আদিৰ সমষ্টিয়েই মজুতৰ কৃষ্টি। এই মজুতৰ কৃষ্টিৰ সুকায়া বৈশিষ্ট্য আছে। বছৰৰ বিভিন্ন সময়ত এই বৈশিষ্ট্য অনুসৰিয়েই বেলেগ বেলেগ উৎসৱ আৰু পৰ্ব পালন কৰা দেখা যায়। ঘাইকৈ তলত দিয়া ভাগ অনুসৰি উৎসৱ আৰু পৰ্ববিলাকক ভগাব পাৰি যেনে :— (১) চহবাই (কালীপূজাত) (২) পুষ-পৰৱ (পুহ সংক্ৰান্তি তিথিত), (৩) ফাগুৱা পৰৱ (ফাগুন মাহত) (৪) আষাঢ়-পূজা (আহাৰ মাহত), (৫) কৰম পূজা (ভাদৰ একাদশী তিথিত), (৬) মনসা-পূজা (আহিন মাহত); (৭) দুৰ্গা পূজা (আহিন; কাতি মাহত), ইত্যাদি।

(১) চহবাই পৰৱ :— এই পৰৱ কালী পূজাৰ নিশাৰ পৰা আৰম্ভ হয়। ইয়াক ‘বান্ধনা’ পৰবো বোলে। এই পৰৱক আমাৰ বহাগ বিহুৰ গৰু বিহুৰ দিনটোৱেই বুলি কব পাৰি। গৰু বিহুত যেনেকৈ গৰু লখিমী স্বৰূপে মানি মান সন্মান কৰা হয়, ঠিক তেনেকৈয়ে মজুতৰ সকলেও চহবাইত বিশেষকৈ গৰু লখিমী জ্ঞান কৰি মান শ্ৰদ্ধা কৰে। গতিকে চহ-পৰৱক গৰু পৰবো বুলিব পাৰি। কালীপূজাত নিশা বুঢ়া মেথা সকলে, গৰখীয়া আৰু ডেকা সকলৰ সৈতে গোট খাই, ঢোল বা মাদল লৈ মানুহৰ ঘৰে ঘৰে হুচৰি গাই ফুৰে। এই হুচৰি গীত বিলাক বিশেষকৈ গৰু উদ্দেশ্য কৰি গোৱা হয়। তলৰ গীতটিৰ পৰাই ইয়াৰ

গাভীৰ্য আৰু তাৎপৰ্য বুজিব পাৰি। গৰু জাগৰণ কৰাই ইয়াৰ মুখ্য উদ্দেশ্য।

গীত :— (ক)

“হৰিয়ে..... খজ্ খজ্তে আলি,

পুছ্ পুছতে আলি,

ফালানাকে ঘৰা কেতি দূৰা বে।

হামি নাহি জানি বাবু,

হামি নাহি জানি বে,

তৰা বগা বৰদা [বলদ] আনল বুলাইবে ॥

হৰিবে.....এসন কিষণ বাবু,

লাখপতি বাজাবে,

অগ্নে-ধনৈ কৰত বিদায়.....বে,

আজয় আশ্বাবৈশ্ণা [অমারশ্ণা] বাতিৰে।

হৰিবে.....এ, জাগ মাই লছমি,

জাগ মাই সবস্বতী,

জাগেকে কহল মই

পাঁছ পুত্ৰ দশ ধেনু গাইবে ॥”

[খ] :“হৰিবে.....কিয়া লাগি ভায়া কান্দে,

টুৰা বপুৰা বে,

ছুকা লাগি কান্দয় ভায়া,

টুৰা বপুৰা বে,

পানী লাগি কান্দয় ভায়া,

বাসঁ— পতয় বে ॥”

গীতৰ আৰম্ভণি আৰু শেষত ধ্বনি কৰা দেখা যায়। ওপৰৰ [ক] গীতটিৰ পৰা এটি ধৰ্ম—প্ৰাণ প্ৰতিচ্ছবি পৰিস্ফুট হৈছে। গীতটিৰ তাৎপৰ্য হৈছে, “বিচাৰি আৰু সুধি সুধি গৈ আছো অমুকাৰ ঘৰনো কিমান দূৰৈত। মই একো নাজানো; কিন্তু তোমাৰ

বগা বলদ গকটোরেই মাতি আনিছে। গবাকীজন [কিষাণ—এই শব্দটো গবাকী আক খেতিয়ক উভয় অর্থতেই প্রয়োগ হয়] লাখপতি বজা, গতিকে ধনে-ধানে বিদায় দিব লাগে। যিহেতু, আজি অমারস্থা বাতি। দ্বিতীয় ছোৱাত ঘবৰ লখিমী আক শিক্ষাদাত্রী আই সবস্বতীক জাগৰণ কৰাৰ লগে লগে গৃহস্থৰ সকলো ল'ৰা-ছোৱালী আক গোহালীৰ গককো জগাইছে।”

(খ) ৰ গীতটিত কৈছে যে, “কি কাৰণে মাউবা গক পোৱালীটিয়ে কান্দিছে—গাখীৰৰ কাৰণে। পানীৰ কাৰণে বাঁহ, পাত (অৰ্থাৎ গছ-গছনি) আদিয়ে কান্দিছে।”

এনে ধৰণৰ ভালেখিনি গীত গাই আনন্দ কৰে। হচৰিৰ দলটোক যথাশক্তি অনুসৰি পিঠা-পনা, লাওপানী খুৱাই, ধান-চাউল, পইছা আদি বাইজে দিয়ে। এই ধান-চাউল আক পইছা আদিৰে পাচত এদিন ভোজ-ভাত, লাওপানী খাই আনন্দ কৰে। তত্পৰি, এই ‘চহৰা’ই পৰবত প্ৰত্যেকৰ ঘৰত ‘গোহালী-পূজা’ কৰে। এই পূজা কোনোৱে কাঁচি নতুন জোন ওলোৱাৰ দিনা আক কোনো কোনোৱে চহৰাইৰ তিনি দিনৰ দিনা কৰে। এই পূজাত মাহ চাউল, কল কুঁহিয়াৰ, নাৰিকল, মিঠাই আদি আক কুকুৰা আদিও বলি দিয়ে। এই পূজা আক বলি দিয়াৰ উদ্দেশ্য হৈছে, গক-গাই সাধাৰণতে হাবিত চৰে, গতিকে গক-গাইক যাতে কোনো বনৰীয়া জন্তুৱে উপদ্ৰৱ বা অনিষ্ট কৰিব নোৱাৰে। আনহাতেদি যাতে কোনো প্ৰকাৰৰ গকৰ বেমাৰ-আজাৰ হ’ব নোৱাৰে। গোহালী-পূজা কৰাৰ সাত, পাঁচ বা তিনি দিনৰ আগৰে পৰা, প্ৰত্যেক দিনাৰ গধূলি প্ৰত্যেক মজত্বৰ ঘৰৰ গক গাই আদিক ঘৰৰ তিবোতা সকলে ভৰি ধুউৱা আক মিঠাতেল ভৰিত, শিঙত ঘঁহি দিয়ে। পূজাৰ দিনা গধূলি গকক পিঠা খুউৱা, আক পিঠাগুৰি গকৰ পিঠিত হাতেৰে চাব মাৰি দিয়া হয়। গক অহা বাস্তাটো গোহালী-লৈকে পিঠাগুৰিৰে গকৰখোজ বনাই, ফুল কাটি দিয়া হয়। গবখীয়া

সকলক ঘৰলৈ মাতি আনি তেল ঘঁহিবলৈ দিয়া হয়। তত্পৰি পিঠা-পনাৰে জলপান খুৱাই মান সংকাৰ কৰা হয়। এয়েই ‘চহৰাই পৰৱ’ৰ বিশিষ্টতা। বামুৰ নাচ আদি এই ‘পৰৱ’ৰ গৌণ বস্তু।

পুষ পৰৱঃ—ইয়াক ‘টুচু’ পৰৱো বোলে। এই পৰৱ পুষ মাহৰ সংক্ৰান্তি নিশা আক তাৰ পিচদিনা অৰ্থাৎ মাঘৰ প্ৰথম দিনা পালন কৰা হয়। ‘টুচু’ দুবিধ, যেনেঃ—(১) ফুল টুচু আক (২) মূৰ্তি টুচু। ফুল-টুচু বিভিন্ন ৰং-বিৰঙৰ কাগজৰে ফুল কাটি বনোৱা হয় আক মূৰ্তি-টুচুত মাটিৰ মূৰ্তি সজোৱা হয়। এই পূজা কৰিবৰ কোনো ব্ৰাহ্মণৰ আৱশ্যক নাই। মাত্ৰ তিবোতাসকলে ‘টুচু’ক ৰং দি নসাজ পিন্ধাই ফুল-পুষ্প আক ধূপ-ধূনাৰে সুশোভিত কৰি গোটেই বাতি উজাগৰে থাকি টুচুক উদ্দেশ্য কৰি গান গায়। এই পূজাত আঠেৰো দৰকাৰ। মতা-বিলাকে গানৰ তালে তালে ঢোল বজাই থাকে। বাতিপুৱাৰ লগে লগে অনান্য মানুহৰ দৰে গা-পা ধুই পিঠা-পনা, জা-জলপান খায় আক টুচুক গাওঁ ফুৰাবলৈ নিয়ে। গানবিলাক টুচুক উদ্দেশ্যি গোৱাৰ উপৰিও বাগিচাৰ মেনেজাৰ, কেৰাণী-মহৰিহঁতৰো নামেৰে গান গায় আক পয়চা আদায় কৰে। পাচত ওচৰৰ নৈত নি টুচুটো উটুৱাই দিয়ে। টুচুৰ গানবোৰ সঁচাকৈয়ে আনন্দদায়ক আক সুৰযুক্ত।

যেনেঃ—“কোথা যেতে চাও টুসু, গয়া কাশী বৃন্দাবন।

ঘৰে বসে ভজ টুসু, ছৱাৰে ত’ব মধুসূদন।

আশ্বিন মাসে দুৰ্গা পূজা, সবাই পড়ে লাল শাড়ী

আমাৰ টুসু অবুজ মেয়ে, বুঝাবেহে বংশাধাৰী।

বাঁকা নয়, বাঁকা নয় মা; তেৰাল বাঁশেৰ আগাগো,

বিনা ফুলে বাজে বাঁশী, বলে বাধা বাধা গো।

এবন কাটিও, কাটিও বনেৰ ধ্বজা গো;

তেৰাল বনেৰ বাণী কান্দে, ৰাজা যায় মা বাধা গো।”

বিদ্রূপ পূৰ্ণ গান বিলাকলৈ মন কৰক—

“আন্তৰ শান্তৰ পঢ়ি নাই, সমৰ গীতা পাঠ কৰি,
গুৰুৰ সঙ্গে তৰ্ক কৰে, নৰ্কে [নৰক] ডুবে মৰি।”

....

“মেনেজাৰ চাহেবেৰ বাংলাতে,

টুড়ি ব্যঙেৰ কাছাৰী,

সাপ আছিল ব্যঙ পালাল,

ভাঙ্গাল চাহেবেৰ কাছাৰী”

... ..

“ওগো ওগো মেনেজাৰ চাহেব

তোমাৰ বড় নাম শুনি,

বেলাৰ তলায় কল-গাড়ী, বাংলায় জল টানানি,

মাসে শুনি পাঁচ শ টাকা ক’ল ফুলেৰ তৰকাৰী।”

আগেয়ে উল্লেখ কৰামতে টুচু পূজাৰ বাহিৰে অন্যান্য কৰ্মবিলাক
প্ৰায়েই আমাৰ ভোগালী বিহুৰ দৰেই। নিচেই পুৱাতে গা-ধোৱা,
নানান পিঠা-পনা, জা-জলপান খোৱাটো ধৰা বন্ধা নিয়মৰ ভিতৰত।
ইয়াৰ উপৰিও বঙা আলু, কাঠ আলু আদি খুওৱাৰো নিয়ম আছে।
এই দিনা আলু নাখালে অণু জনমত গাহৰি কপে জন্ম হয় বুলি
বিশ্বাস। ঝুমুৰ নাচ গীত, এই পৰৱৰ্ত অলপকৈ হ’লেও, সাধাৰণতে
খুব ক’ম।

[৩] ফাগুৱা পৰৱৰ্তঃ— ফাগুৱা পৰৱৰ্ত সচৰাচৰ ফাগুৱাৰ
কেউদিনকেই কোৱা হয়। এই পৰৱৰ্ত হোৱাৰ প্ৰায় এমাহ, কুৰি
বা পোন্ধৰ দিন আগৰ পৰাই ডেকা বুঢ়া সকলে বাতি ঢোল
মাদল লৈ লাইনৰ মাজে মাজে গান গাই ফুৰে। গান বিলাক
প্ৰায়েই অশ্লীল ও যৌন সম্বন্ধীয়। ফাগুন মাহৰ পূৰ্ণিমাৰ বাতিও
ঠিক তেনেকৈয়ে জাগৰণ কৰে আৰু সেই বাতিয়েই ঘৰে ঘৰে
খৰি, খেৰ আদি গোটাই লাইনৰ পৰা আঁতৰত নৈৰ আদিৰ পাৰত

মেজি পোৰে। মেজি পোৰাক মজুতৰ সকলে “সমদ-পোৰা” বোলে।
মেজিৰ খৰি প্ৰত্যেক ঘৰ মজুতৰে নিজেই গধূলিয়েই চোতালৰ
সম্মুখত উলিয়াই থয়। খৰি চুৰ কৰাৰো নিয়ম আছে। সেই বুলি
কোনো অনিষ্টকৰ কাম নকৰে। বাতি ডেকাহঁতে এই খৰিখিনি
মেজি পোৰা ঠাইত দ’ম কৰে। কুকুৰা ডাকৰ সময়ত মুখিয়াল বা
বুঢ়ালোক এজনে মোজৰ স্থলিত গাঁত এটা খানি, সেই গাঁতত
কুকুৰা কণী এটা, পাতি পইচা এটা; তামোল পাণ আদি দি, তাৰ
ওপৰত এডাল বাঁহ বা কাঠ থিয়কৈ পুতি, তাৰ চাৰিওকাষে গোটাই
খোৱা কাঠ বাঁহৰোৰ জাপে। তাৰ পাচত বুঢ়াজনে সকলো প্ৰকাৰৰ
অপায় অমঙ্গল দূৰ কৰি, মঙ্গল হওক বুলি প্ৰাৰ্থনা কৰি মেজিত
জুই দিয়ে। তাৰ পাচত ডেকা, বুঢ়াসকলে মাদল, ঢোল আদি
বজাই বাকী নিশা ফুৰ্তি কৰে। পুৱাৰ লগে লগে বোকা খেল
আৰম্ভ হয়। আনন্দত উদ্ভাৱল হৈ নানান গীত গায়।

যেনেঃ— ‘হৰিবে, হৰিবে, হৰিবে,

হৰিকে মায়া বড়ি পাকাউৱে

মাজতে গেলে লাঠি দেখাউৱে ॥”

ফাগুৱাৰ আগবেলা ‘বোকা-খেলাৰ’ পিচত গা-পা ধুই চাফ্
চিকুণ হৈ নতুন কাপোৰ-কানি পিন্ধি দলে দলে ক’ৰাৰ ভিতৰতে
নাচনী সজাই, ঘৰে ঘৰে নাচ গান কৰি ফুৰে। কিন্তু আজিকালি
এনে ধৰণৰ নাচ-গান প্ৰায়েই নাইকিয়া হৈ পৰিছে। ইয়াৰ উপৰি;
এই ফাগুৱাতেই কয়া, চাঁওৰা আদি জাতিৰ মানুহে লাঠি খেল কৰে।
ল’ৰাৰ ভিতৰত প্ৰায় ডেৰ হাত মান দীঘলৰ ছুডাল লাঠি লৈ
নাচনীৰ পোচাক পিন্ধি ঘূৰণীয়া হৈ লাঠি নাচ কৰে [Stick
dance]। এই লাঠি নাচ দুজন দুজনকৈ যোৰা পাতি আৰম্ভ
কৰে। পাচলৈ অঁকাই-পকাই ঘূৰি ঘূৰি মাদলৰ ছেৰে ছেৰে নাচে।
এই নাচে মানুহক যথেষ্ট আকৰ্ষিত কৰে। নাচৰ লগে লগে গানো
গায়। গান বিলাকত তাৎপৰ্য আৰু মৌলিকতা থকা দেখা যায়।

ফাকুৰাৰ দিনা ৰাতিপুৱা প্ৰত্যেক ঘৰত প্ৰথমতে ঘৰুৱা থানত ধূপ আদি জ্বলাই, ফাকুগুৰি আৰাধ্য দেৱতাৰ নামত দিয়ে, যাতে ফাকু খেলাত কোনো হাই কাজিয়া আদি নহয়। এই ফাকুৰা 'পৰ' তিনি দিনৰ পৰা আৰম্ভ কৰি পাঁচ দিন পৰ্য্যন্ত থাকে।

গ্ৰাম পূজা :- এই পূজা আহাৰ মাহত অনুষ্ঠিত হোৱাৰ কাৰণে "আষাড়ীয়া পূজা"ও বোলে। এই পূজাৰ কোনো নিৰ্দ্ধাৰিত দিন তাৰিখ নাই; নিজৰ সুবিধা অনুযায়ী কৰা হয়। ইয়াৰ উদ্দেশ্য হ'ল গোটেই বছৰটো যাতে বেমাৰ আজাৰ নোহোৱাকৈ ভালে ভালে পাৰ হয়। জেঠ মাহৰ ভিতৰতেই এদিন আগতীয়াকৈ "নিকাষি" কৰা হয়। নিকাষিৰ অৰ্থ হৈছে, গ্ৰাম পূজাৰ কাৰণে আগতীয়াকৈ জনাই থোৱা। গ্ৰাম পূজা আৰু নিকাষিত দেওধনী উঠাৰ নিয়ম আছে। দেওধনীক মজুৰ সকলে "চাটিয়া" উঠা বোলে। জয়ঢোল বজোৱাৰ লগে লগেই দেওধনীৰ গাত "গ্ৰাম দেউতা" আহে আৰু নাচিবলৈ ধৰে। গ্ৰাম পূজাৰ দিনা কি কি কৰিব লাগিব সকলো জনাই থয়। ৰাতিয়েই গাওঁ বা বাগিচাৰ চাৰিওফালে দেওধনীজনে হাতত আঁৰ চাউল লৈ ছটিয়াই ছটিয়াই এপাক মাৰে। ইয়াৰ অৰ্থ হৈছে, সেই গাওঁ বা বাগিচাত কোনো প্ৰকাৰৰ বেমাৰ আজাৰ বা মাৰি মৰক আদি আহিব নোৱাৰিবলৈ দিয়া বান্ধনি। শেষত ক'লা কুকুৰা পোৱালী এটা লৈ ওচৰৰ হাবি বা নৈৰ পাৰত উচৰ্গা কৰি গাৱঁৰ বেমাৰ আজাৰৰ সৈতে এৰি আহে; ঘূৰি আহি থানত প্ৰসাদ আদি খায় আৰু নিজ নিজ ঘৰলৈ যায়।

আহাৰ মাহত গ্ৰাম পূজাত দেওধনী উঠা মানুহ সকলে উপবাস কৰে। পূজা সাধাৰণতে বাৰ বজাৰ পাচত হয়। বাহিৰা কোনো পূজাৰীৰ আৱশ্যক নহয়। যি জন দেওধনীৰ গাত গ্ৰাম দেউতা আহে তেৱেই সচৰাচৰ পূজাৰী আৰু সকলো বাইজে তেওঁক সন্মান কৰে। এই পূজা ৰাজহুৱা উমৈহতীয়া ঠাইত কৰা হয়।

থানখন পূজাৰ দিনা চাক্ চিকুণকৈ ৰখা হয়। পুৱা প্ৰায় দহটা মান বজাত গাৱঁৰ সকলো মতা মানুহবিলাক পূজাৰীৰ ঘৰত গোট খায় আৰু তাৰ পৰাই থানলৈ জয়ঢোল আদি বজাই আহে। পূজা কৰা ঠাইত ওখকৈ ভেটি তোলা হয়। ভেটিৰ চাৰিওকাষে বেলেগ বেলেগ ঠাইত বেলেগ বেলেগ আৰাধ্য দেৱতাক ভাগে ভাগে পূজাৰ দিহা কৰা হয়। এই পূজাৰ মাহ চাউল, কল-কুঁহিয়াৰ, নাৰিকল, মিঠাইৰ উপৰিও হাঁহ, ছাগলী, কুকুৰা [গাহৰি জাতি বিশেষে] বলি দিয়াৰ প্ৰথা আছে। দেওধনীসকলৰ গাত বিশেষকৈ দুৰ্গা, কালী, মনসা, ভৈৰৱ, বীৰ হনুমান আদি দেৱতা স্বয়ং আবিৰ্ভাৱ হয় আৰু গোটেই বছৰৰ বতৰা দিয়ে।

দেওধনীসকল জয়ঢোল আৰু মাদলৰ ছেৰে ছেৰে নাচে। এই দৃশ্যটো মনোৰম হৈ পৰে। সময়ত কিবা কাৰণ বশতঃ দেওধনী নাহিলে, তিবোতা সকলে মন্ত্ৰ স্বৰূপে গীত গায়। তিবোতা মানুহৰ ভিতৰতো দেওধনা উঠাৰ নিয়ম আছে। দেওধনী তুলা গীতবোৰ সচৰাচৰ পোৱা টান। তথাপিও নমুনা হিচাবে এটি দিয়া হ'ল:

"দেৱী দেৱী পুকাৰল'

বুঢ়ীয়া মাতা পুকাৰল,

কালীপুৰী বহ লল ভাই "

... ..

"আওতই কোন গুৰু খেলেইনা,

গাঁৱা দেউতী খেলেইনা।" ইত্যাদি।

এয়েই হ'ল বহুৱা সকলৰ গ্ৰাম পূজা। ইয়াৰ পাচত নিজ নিজ কৰ্মত ব্যস্ত হৈ পৰে।

কৰম বা কৰ্ম্মা পূজা :- এই পূজা সৰ্ব সাধাৰণতে ভাদ মাহৰ একাদশী তিথিত কৰা হয়। এই পূজাৰ তিনি, পাছ বা সাত দিনৰ আগতে কৰমতী ছোৱালী (কৰম কৰা ছোৱালী) বিলাকে 'বাৰি' নৈৰ পৰা (অৰ্থাৎ বালি) নতুন টুকুৰীত তুলি

আনে। কৰমতী ছোৱালী বিলাকে নিজৰ নিজৰ ঘৰৰ পৰা মাটিমাহ আনি বালি টুকুৰীত ভাগ ভাগকৈ সিঁচি থয়। প্ৰত্যেক কৰমতীয়ে নিজৰ নিজৰ ভাগত চিন্ দি লয়। কৰম পূজাৰ দিনলৈকে কৰমতী ছোৱালী বিলাকে গা মূৰ আদি নোধোৱে। প্ৰত্যেক দিনৰ গধূলি 'বাৰি টুকুৰী' কৰম কৰা ঘৰৰ চোতালত উলিয়াই গীত গাই জগায় থাকে। গীত বিলাকত যথেষ্ট সৌন্দৰ্য্য আছে।

যেনে :—

“উঠো উঠো জাৱা, কিয়া কিয়া জাৱা,
জাৱামে জাগল, ধনা বহুৱাবে।”

* * * * *

“তেতুৰ (তেতেলী) পাতে মাগো,
ধান ঘাটলি গো,

মেজুৰাত (ময়ূৰ) জহি জহি গায় গো।

মেজোৰাত.....।

ব'বে মেজুৰা ত'ৰ পিঠে চিপাহী চাজাবৰে;
ডালা পিঠে বাজে ৰাজকাৰে।

ডালা পিঠে..... ॥ ইত্যাদি।

কৰমৰ দিনা পুৱাৰ পৰাই একৰকমৰ ফুৰ্তি আৰম্ভ হয়। দিনতেই কৰমতী সকলে নানান ফুল আদি গোটাই থয়। গধূলি হোৱাৰ লগে লগে গা-পা ধুই পৰিষ্কাৰ হৈ ৰাতিৰ কৰম পূজাৰ কাৰণে সাজু হয়। ৰাতি প্ৰায় আঠ, ন মান বজাত কৰমতী সকলে বুঢ়ী তিৰোতাৰ লগত আগতে চাই থোৱা কৰম গছ কাটি (মৰলীয়া গছক কৰম গছ বোলে) আনি পূজাৰ থলিত আনি থিয়কৈ পোতে। লগে লগে পূজাৰ মণ্ডপটো ধুনীয়াকৈ সজায়। কৰমতী সকলে একোখনি কাঁহীত ধূপ, চাকি আদি জ্বলাই পিঠা পনাৰে সৈতে কৰম পূজাৰ ঠাইত উপস্থিত হয়। কৰম গছ জোপাক সেই দিনাৰ কাৰণে 'কৰম ৰজা' কয়। সকলো জোগাৰ হ'লে

“কহনী-বুঢ়াই” (কৰম সংক্ৰান্তত সাধু কোৱা বুঢ়া) কৰমৰ উদ্দেশ্যত থকা সাধু কথাটো অৰ্থসহ কৰমতী ছোৱালী আৰু বাইজক বুজাই দিয়ে। সকলোৱে স-ভক্তি আৰু শ্ৰদ্ধাৰে শুনে। সাধু কোৱা শেষ হলে, কৰমতীসকলে কৰম জোপাৰ চাৰিওফালে ধৰে ও “কহনী বুঢ়াই” তেওঁ বিলাকক গছজোপা ধৰাৰ কাৰণ সোধে। সেইমতে কৰমতীসকলে উত্তৰ দিয়ে। প্ৰত্যেক কৰমতীৰ একোটি মানস-কামনা (মানসিক) থাকে কাৰণে, এনে ধৰণে সোধা হয়।

কৰম সংক্ৰান্তত থকা সাধু কথাটোৰ উদ্দেশ্য সত্যনাৰায়ণ পূজাৰ উদ্দেশ্য একে। পূজা শেষ হলে কৰমতীসকলে নিজৰ ঘৰৰ পৰা অনা পিঠা আদি “কহনী-বুঢ়াক” দি মান সংকাৰ কৰে আৰু লগে লগে উক্ত বুঢ়াই গোটেই ৰাতিটো জাগৰণ কৰিবৰ কৰমতী সকলক লৈ ঝুমুৰ নৃত্য আৰম্ভ কৰি দিয়ে। প্ৰথম গীতটিৰে ঝুমুৰ খেলা আখাৰাটো বান্ধি লোৱা হয়।

গীতটি হ'ল :—

‘আখাড়া বন্দন বেজনাৰী (ব্ৰজনাৰী),
মদন ঝুমুৰ লাগল ভাৰি ॥’

ইয়াৰ পিছত দলে দলে দলে তিৰোতা, বুঢ়া, ডেকা সকলে ঝুমুৰ খেলাত (নাচত) লাগি যায়। সৰ্ব সাধাৰণতে পুৱাৰ লগে লগে ঝুমুৰ শেষ হয় আৰু কৰম গছ জোপাক তুলি তিৰোতাসকলে ঢুলিয়াৰ সৈতে নাচি নাচি ওচৰৰ নৈত উটুৱাই দিয়ে উটুৱাবলৈ নিওতেও গান গায়। যেনে :—

“আজাবে কৰম ৰাজা ঘৰে দোৱাৰে,

কালৰে কৰম ৰাজা কাশ (কাশী) নদীৰ পাৰে।

আহ আহ কৰম ৰাজা অহচহ মাস,

আনিব ভাদৰেৰ মাস।

এক মুঠা চৈবসা (সৰিয়হ) দেবু ছৰিয়াই,

ছড়ামনে বিজ কৰে ছড়ি (ছোৱালী) ৰিজিয়াই।

আম বাজাটো কি জাল বাজাটো,
ইকড়জনেৰ [ঠাই বিশেষে] ছড়া-ছবিকে বাঘে বাজাটো।
ই' ডালেৰে বান্দবা ও ডালে খায়,
ডালে ডালে বান্দবা শিয়াল নেগুব গাই।' ইত্যাদি।

ঠিক এই সময়তেই কঁহুৱা ফুলো ফুলে। গতিকে সঁচাকৈয়ে
এই কৰম-পূজা এই সময়ত এটি মনোবশ দৃশ্যত পৰিণত হয়।
ছোৱালীৰ বাহিৰেও বুঢ়ী তিবোতাসকলে বেলেগ কৰম-পূজা পাতে আৰু
ইয়াক 'বুঢ়া কৰম' নামে অভিহিত কৰা হয়। কৰমা-পূজাক অৱজ্ঞা
কৰা মানে নানান বিপদ আপদৰ সন্মুখীন হোৱা বুলি বহুৱাসকলৰ
মাজত বিশ্বাস।

মনসা পূজা :— বাগিচাৰ এক গোষ্ঠীৰ লোকে, সাধাৰণতে
পশ্চিম বঙ্গৰ পৰা অহা বাউৰী আদি সম্প্ৰদায়ৰ লোকে, মনসা-পূজা
পঞ্জিকাৰ তাৰিখ মতেই আহিন মাহত পাতে। মনসা-পূজাত মনসা
দেৱীৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তি স্থাপন কৰে। পূজাৰ কাৰণে কোনো ব্ৰাহ্মণৰ
দৰ্কাৰ নকৰে, মাত্ৰ পঢ়া-শুনা জনা লোক এজনে মনসা কাব্য পাঠ
কৰে। আজি কালি বাগিচাৰ ভালেমান জাতিৰ লোকেও এই পূজা
কৰে। মনসা-পূজা কৰা জাতিৰ লোকসকলে সাপ আদি কেতিয়াও
নামাবে।

দুৰ্গা পূজা :— এই পূজা প্ৰত্যেক মজহুৰ মাত্ৰই আড়ম্বৰেৰে
পালন কৰে। কিছু কিছু জাতিৰ মানুহে, বিশেষকৈ মাঝি, চাওঁতাল,
আদিয়ে এই পূজাত 'দাশাই' কৰে। 'দাশাই' কৰা লোকসকলৰ
ভিতৰৰ এজনে দেওধনী উঠে। নিজ ঘৰৰ পৰা আবস্ত কৰি দুৰ্গা
দেৱীৰ মণ্ডপলৈকে যায় আৰু নাচে। মানুহ কেউবাজনে থাকে।
হাতত সক সক তাল লৈ (তালত দীঘল ময়ূৰৰ পাখি লগাই)
দেউধনী নচাজন আগে আগে গৈ থাকে। দেউধনীজনৰ সন্মুখত
এজন বয়সস্থলোকে মন্ত্ৰ-পাতি মাতি, আঁৰে চাউল, ছটিয়াই ছটিয়াই
গৈ থাকে। দশমীৰ দিনাই "দাশায়ে" শেষ হয়।

দাক্ষিণাত্যৰ 'দলহাৰা'ৰ লগত ইয়াৰ মিল আছে। ইয়াৰ
উপৰিও মাঝি, মুণ্ডা, চাওঁতাল আদিৰ জাতিৰ লোকে দলে দলে
নাদল আৰু বাঁহী আদি লৈ তিবোতাসকলৰ সৈতে নাচে। এই
নাচ অতি আকৰ্ষণীয় আৰু সুমধুৰ। আজিকালি অন্যান্য জাতিৰ
লোকেও এই নাচত যোগ দিয়ে।

দশমীৰ গধূলি প্ৰত্যেক ঘৰৰ ল'ৰা, ছোৱালী, বুঢ়া-বুঢ়ীয়ে
বয়সস্থসকলক সেৱা কৰে। আনহাতেদি বিয়া কৰোৱা ডেকাসকলে
পূজাত নিজ শহুৰ ঘৰলৈ যায় আৰু সেই দশমীৰ দিনা নিয়মমতে
ঘূৰে। দুৰ্গাদেৱীক বিসৰ্জন দিয়াৰ পাছত নিজ শহুৰৰ ঘৰলৈ যায়,
গতিকে মজহুৰ সকলেও এই নিয়মৰ বশবৰ্ত্তী হৈ চলে।

পৰিশিষ্ট

চাহ বাগিচাত প্রচলিত কেইটিমান ভাষাৰ চানেকি।
অসমীয়া

“আমাৰ বাগানৰ কলঘৰৰ ওচৰত এজোপা ডাঙৰ আঁহত গছ আছে। সেই গছ জোপাত এটা শালিকী চৰাইৰ বাঁহ আছিল। এবাৰ তাতে চৰাই জনীয়ে কেইটামান কণী পাৰিলে। যেতিয়া কণীবোৰ ফুটিল আৰু চৰাই পোৱালীবোৰে মাতিবলৈ লৈছিল সেই সময়তে সাপ এটা আহি চৰাই পোৱালীবোৰ খাই পেলালে।”

উৰিয়া।

“আম’ বাগানৰ কলঘৰ পাখে গোটে বড় জড়িগছ অছি। সে জড়িগছ ওপৰে গোটে মইনা চড়েই খঁতা কৰিথৈলে। থৰে সে চড়েই কেইটামান কণী পাড়িথৈলা। যেতেবেলে কণী গুলা ফাটিল, আও তেবে চড়েই পিলাগুলা বড়ি কান্দিলা। সেই সময়েৰে গোটে সৰ্প আসি চড়েই পিলাগুলাকো খাইদেলা।”

ভুঞা।

“হামুনিকে বাগানকে কলঘৰকে সামনে এ’গ ডাগৰ পিপৰ গাছ হেঁই। ও পিপৰৱানে এ’গ মইনা খঁতা কৰলেক। ও গাছৱামে মইনা চিৰাইয়া কে’গ আগু পাৰলেক। যখন কণীয়ান্ ফাটিলে আ’ৰ মইনাকে বচরান্ গগাইলা ধবাল্ কেথিন্ ৰহে সময়মে এ’গ সাপৱা আহিকে বচরান্কে খাই গেলেই।”

গোঁড়। (Gond)

“হামৰে বাগানকে কলঘৰকে সামনে এক বড়া পিপৰ গাছ হেঁই। মইনা চিৰেইয়া একঠো ৰহি পিপৰ গাছমে গোদা কৰেঁহে। মইনা চিৰেইয়া একবাৰ অণ্ডা ধৰাঁহা। জব অণ্ডা ফৰ্কায়া অণ্ডা চিৰেইয়া নৰিয়াইয়া, ৰহি সময়মে একঠো বসিস্ আহিকে চিৰেইয়া বাচ্চা ক’ খাই গই।”

মাৰি।

“আলে বাগান কলড়া সুৰবে হেচাদাক মেনা। অনা হেচা দাকৰে মইনা চেঁড়ে তুকা আকাদা। অনা চেঁড়ে তিনাচং বিলি আকাদাই। যখন বিলি কুচে এনা, হপন্ কিনিৰা দাকিন্, অনা টাইম্হে কেতে অনা বিংদ হপন্ কিন্ যম্ কেদাকিন্।”

মুণ্ডা।

“আঁইয়ঁ অড়া কালড়া জাগান্ মেনা মিয়া হেঁচাদাক। হেঁচাদাকৰে মেইনা কথাতাবে কথাৰে বৰিয়া বিলিতাবে মেইনা বৰিয়া হন্তকুৱে, মেইনা বৰিয়া চেঁটে চেঁটেৰে, বৰিয়া মেইনা হনুকে বিঃযম্ কিয়েই।”

ওৰাং

“এম্হাই চাঃ এড়পা হেদে অণ্টা চিট্হা মনেবঈ। অ’ মনেনো অণ্টা অঁড়া গেহি খঁতা বঈ। অজ্যঃন্ আসান্হম্ আঅড়া দিম্ এঠঃ লেখা বি চিচ্চিকি বহ্চা। একা বেৰিয়া পাল কাৰা অণ্ডা অড়া খাদে বা আকুদ্দা লাগিয়ঁ, আবিৰিম্ অণ্টা নেব্ৰে বৰ্চা অণ্ডা অড়া হডেডন্ মহাঃ মুঞ্জিয়া।”

মিশ্ৰিত ভাষা।

“হামদেৰ বাগানেৰ কলঘৰেৰ চামনে একটা বড় গাছ আছে। ঐ গাছটাই একটা মইনা পাখুড় খঁথাছিল। পাখুড়টা একবাৰ কটাৰকম কণী পাড়েছিল। কণীগিলা ফাটে যখন বাচা দিল আৰ চিক্চাক চিক্ চাক্ কৰতেছিল, তখন একটা কাঁহালে সাপ আছে পোৱালী গিলাকে খায়ে দিল।

[টোকাঃ ইয়াৰ উপৰিও সাওঁতাল, কৈয়া আদি জনজাতি অন্ধ্ৰ, মাদ্ৰাজ প্ৰদেশৰ, ৰাজপুত আদি যি সকল মজুৰ চাহ বাগিচাত আছে, তেওঁলোকেও সুকীয়া ভাষা কয়। নকলেও হব এই সকলৰ ভাষা আৰু উৰিয়া সকলৰ ভাষা স্বীকৃত ভাষা। কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ত চাওঁতালী ভাষাৰ উচ্চ পৰ্য্যায়ৰ গৱেষণা হৈছে।

সেই সম্পর্কে এই আলোচনাত অৱতীৰ্ণ হোৱাৰ আৱশ্যক বোধ কৰা নহল। অৱশ্যে উল্লেখ যে, এক ভাষা ভাষীয়ে নিজৰ সমাজত নিজা ভাষাৰে কথা বতৰা হলেও আন ভাষা ভাষীৰ লোকৰ লগত চাহ বাগিচাৰ প্ৰচলিত ভাষাৰেহে কথা বতৰা হয়। এই মিশ্ৰিত ভাষাই জানিবা চাহ বাগিচাৰ 'লিংগুৱা ফ্ৰাঙ্কা' সাহিত্যত চহকী উৰিয়া ভাষা যি সকলে কয়, (ক) আগৰ তিনি নাইবা পাঁচ বছৰীয়া চুক্তিত 'কুলী অনা' ব্যৱস্থা বহিত কৰাত (খ) ইয়াত থকা থিনিয়ে পুৰুষানু-ক্ৰমেই অসমত থাকি যোৱাত (গ) ব্যৱহাৰ কমি অহাত আৰু (ঘ) অন্যান্য ভাষা-ভাষী লোকৰ আদান প্ৰদানৰ প্ৰভাৱ পৰাত সেই সকল লোকেও এতিয়া সচৰাচৰ মিশ্ৰিত ভাষা ব্যৱহাৰ কৰাতহে পটু হৈ উঠিল। উৰিয়াৰ (বিশেষকৈ কটক জিলাৰ পৰা অহা) লোক সকলে এসময়ত নিজৰ গীত মাত ধৰ্ম কৃত্য প্ৰাদেশিক সাজ পাৰ আৰু অলঙ্কাৰ ব্যৱহাৰ আদি প্ৰচলিত ৰখাৰ উপৰিও বুৰীয়াদী শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ প্ৰৱৰ্ত্তন কৰিছিল। প্ৰত্যেকখন চাহবাগিচাত একোজন 'গুৰু' অধীনত উৰিয়া বৰ্ণমালা পঢ়া আৰম্ভ কৰি সৰু সৰু গঢ় পঢ় পুথি, ধৰ্ম পুস্তক আদি পঢ়িব পৰা পাৰদৰ্শিতা লাভ কৰে ছাত্ৰ সকলে। ক্ৰমাগত ভাবে এই অভ্যাস এৰি পেলোৱা হৈছে। চাহ বাগিচাত স্কুলীয়া শিক্ষা প্ৰদান (আৰু ক্ৰমে অসমৰ স্কুলত মাধ্যমিক পৰ্য্যায়ৰ শিক্ষালাভ কৰাৰ সুবিধা) আৰু পৰিবৰ্ত্তিত পদ্ধতিৰ গ্ৰহণ আদিয়েই ইয়াৰ কাৰণ বুলিব পাৰি। ইয়াতেই ৰূপান্তৰৰ এটা পৰ্য্যায় নিৰ্ণীত হৈছে। আৰু আমি সেয়েই কব বিচাৰিছো অসমৰ চাহ বাগিচাত অসমীয়া ভাষাই আৰু এটি নতুন ৰূপ পৰিগ্ৰহণ কৰিছে।

